ไม่ใช่แค่กาแฟ...แต่คือ “การอยู่ร่วม”

กรณี การพัฒนาตนเองของกลุ่มกาแฟดอยช้าง
อำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย

□□□□□□□□□□□.indd 1 5/18/09 11:29:02 AM

สานพลัง สร้างสุขภาวะ

ที่ปรึกษา
นพ.อำพล จินดาวัฒนะ
นพ.อุกฤษฏ์ มิลินทางกูร

อำนวยการ ประสานงาน
นิรชา อัศวธีรากุล
ณนุต มธุรพจน์
จรินพร คงศรีจันทร์
นวินดา จัดหงษา

บรรณาธิการ
ยุทธนา วรุณปิติกุล

ผู้เขียน
รวิวาร โฉมเฉลา

ศิลปกรรม และรูปเล่ม
สำนักพิมพ์ Organic Books

พิสูจน์อักษร
สมประสงค์ บุญผ่อง
ขนิษฐรัตน์ มัสพันธ์

ภาพปก
กันจณา ดำโสภี

จัดพิมพ์ และเผยแพร่โดย
สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.)
ชั้น 2 อาคาร 88/37 ติวานนท์ 14 ตำบลตลาดขวัญ อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี 11000
โทรศัพท์ 0-2590 -2304 โทรสาร 0-2590 -2311
เว็บไซต์ www.nationalhealth.or.th

คำนิยม

ถ้าถามว่าหากจะเปลี่ยนแปลงโลกไปสู่โลกแห่งการอยู่ร่วมกันด้วยสันติระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ และระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติแล้ว อะไรสำคัญที่สุด คำตอบอาจจะมีหลากหลาย แต่คงจะไม่ลงตัวถ้าไม่ใช่การมี **"หัวใจของความเป็นมนุษย์"**

ไม่มีสัตว์ชนิดใดที่สามารถทำลายโลกได้ เพราะสัตว์อยู่ตามธรรมชาติ ธรรมชาติไม่ทำลายธรรมชาติ แต่มนุษย์เป็นสัตว์ที่ผิดธรรมชาติได้ จึงทำลายโลกได้ มนุษย์มีความโลภมากผิดธรรมชาติ และสามารถคิดเทคโนโลยีที่ขยายความโลภให้มากอย่างไม่มีที่สิ้นสุด เทคโนโลยีที่ว่านั้นคือเงิน ในขณะที่อาหารเป็นของจริง แต่เงินไม่ใช่ของจริง ลองนึกภาพดูว่าจำนวนเงินนั้นเราสามารถเติมตัวเลขเพิ่มเข้าไปเท่าไรก็ได้ เช่น ๑๐๐๐๐๐๐๐๐๐๐๐๐๐๐๐... เติมไปจนสุดขอบฟ้าเลยก็ได้ แสดงว่ามันไม่ใช่ของจริง แต่เป็นมายาคติที่มาขยายความโลภออกไปอย่างไม่มีที่สิ้นสุด

เมื่อมนุษย์มาถือการพัฒนาที่เอาเงินเป็นตัวตั้ง ก็เท่ากับเอาความโลภอันไม่มีที่สิ้นสุดเป็นตัวตั้ง การพัฒนาแบบนี้จึงไปทำลายทรัพยากรนานาชนิดเพื่อเปลี่ยนให้เป็นตัวเลขให้มากขึ้นๆ โลกจึงถูกทำลายมากขึ้น รบกวนธรรมชาติและรบกวนการอยู่ร่วมกันจนวิกฤติและเครียดไปหมด จนไม่มีทางออกด้วยการ "พัฒนา"

แต่มนุษย์ก็มีธรรมชาติที่วิเศษสุดอยู่อย่างหนึ่ง ตามคำว่า "มนุษย์" นั้นเอง มนุษย์แปลว่าจิตใจสูง มนุษย์ต่างจากสัตว์ตรงที่มีจิตใจสูง

จิตใจสูง หมายถึง จิตใจที่เห็นแก่คนอื่นและสิ่งอื่นอย่างไม่น่าเชื่อ เพราะอย่างนี้ มนุษย์จึงมีความดีที่สามารถทำเรื่องดีดีได้อย่างสูงสุด เนื่องจากความดีสุดๆ นี้เป็นศักยภาพในความเป็นมนุษย์เท่านั้น เราจึงเรียกกันว่า "หัวใจของความเป็นมนุษย์" ทุกคนเคยสัมผัสหัวใจของความเป็นมนุษย์มาด้วยกันทุกคนและรู้ว่ามันให้ความรู้สึกที่อบอุ่นและเป็นสุขอย่างล้ำลึกเพียงใด

ในกระแสธารของอารยธรรมวัตถุนิยม บริโภคนิยม เงินนิยม ก็ยังมีเรื่องดีดี หรือเรื่องที่มีหัวใจของความเป็นมนุษย์อยู่ในทุกพื้นที่ เพราะมันเป็นธรรมชาติอีกด้านหนึ่งของมนุษย์ ถ้าเราบันทึกเรื่องราวดีดีมาเผยแพร่กันมนุษย์ก็จะมีความสุขและมีกำลังใจมากขึ้น ความสุขและความดีเป็นเรื่องที่ระบาดได้ สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.) พยายามเคลื่อนไหว "สังคมไทยหัวใจมนุษย์" และพยายามส่งเสริมให้มี "ธนาคารของเรื่องราวดีดี" หวังว่าเรื่องราวดีดีเล่มนี้ จะเข้าไปสัมผัสส่วนลึกในจิตใจของผู้คนอย่างกว้างขวาง ด้วยสัมผัสส่วนลึกในจิตใจเท่านั้น ที่จะช่วยให้โลกงดงามน่าอยู่

ศ.นพ.ประเวศ วะสี

คำนิยม

แม้เราจะเพียรพยายามสร้างและรณรงค์ ส่งเสริม "สังคมแห่งสุขภาวะ" ในรูปแบบต่างๆ มากมายเพียงใด แต่สังคมแห่งสุขภาวะที่แท้จริงย่อมไม่อาจเกิดขึ้นได้ หากมนุษย์ซึ่งเป็นผู้ขับเคลื่อนสังคมปราศจากเสียซึ่ง "หัวใจของความเป็นมนุษย์" หรืออาจสรุปคร่าวๆ ได้ว่า "คนที่มีคุณงามความดีอยู่ในหัวใจ" ย่อมมีจิตสำนึกห่วงใยทั้งต่อตนเอง ผู้อื่น สรรพชีวิตทั้งมวล และสิ่งแวดล้อม และเมื่อบุคคลผู้นั้นลงมือกระทำการใดๆ เขาก็จะกระทำอยู่บนพื้นฐานของการไม่สร้างความเดือดร้อนให้แก่ทุกคนและทุกสิ่งเหล่านั้น

เมื่อราวต้นปีที่ผ่านมา คณะนักวิจัยจากมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ดและมหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนีย สหรัฐอเมริกา ได้เผยแพร่ผลการวิจัยในวารสารการแพทย์บริติช เมดิคัล มีเนื้อหาสำคัญสรุปได้ว่า จากการศึกษาพฤติกรรมกลุ่มตัวอย่างกว่า 4,700 คน เป็นเวลา 20 ปี พบว่า "ความสุข" สามารถติดต่อแพร่จากบุคคลหนึ่งไปยังอีกบุคคลหนึ่งได้ ด้วยการได้รับทราบเรื่องราวและพบเห็นบุคคลที่มีความสุข และเมื่อบุคคลหนึ่งได้เข้าไปอยู่ในเครือข่ายแห่งความสุขแล้ว เขาก็จะทำให้เพื่อนฝูง ญาติพี่น้อง และคนใกล้ชิดมีโอกาสที่จะมีความสุขเพิ่มขึ้นไปด้วย เพราะภาวะทางอารมณ์ของคนเราไม่ได้ขึ้นอยู่กับตัวเราเพียงคนเดียว แต่ยังเกี่ยวพันกับการกระทำและประสบการณ์ของผู้อื่นด้วย ไม่ว่าจะเป็นบุคคลที่เราเกี่ยวข้องด้วยโดยตรงหรือไม่ได้รู้จักเป็นการส่วนตัวก็ตาม ด้วยเหตุนี้จึงกล่าวได้ว่า ความสุขเป็นโรคติดต่ออย่างหนึ่ง

ด้วยนัยเดียวกันนี้ “หัวใจของความเป็นมนุษย์” ก็น่าจะเป็นโรคติดต่อได้เช่นกัน และเรื่องราวดีดีที่สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.) ได้รวบรวมมาไว้ในหนังสือเล่มนี้ รวมถึงอีกหลายเรื่องราวที่รวบรวม ไว้ในธนาคารเรื่องราวดีดีแห่งชาติ ก็น่าจะช่วยทำให้ “หัวใจของความเป็นมนุษย์” ติดต่อแพร่ขยายไปยังคนไทยทุกคนได้อย่างกว้างขวาง และเมื่อนั้น ก็คงจะกล่าวได้เต็มปากเต็มคำว่า “สังคมไทยคือสังคมแห่งสุขภาวะ”

นพ.มงคล ณ สงขลา

ประธานคณะกรรมการบริหารยุทธศาสตร์
การสร้างสังคมสุขภาวะที่มีหัวใจของความเป็นมนุษย์

คำนำ

การเปลี่ยนแปลง - วลียอดฮิตแห่งปี 2551

แท้จริงแล้วการเปลี่ยนแปลงคือสิ่งที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลาแห่งการดำรงอยู่ของมนุษยชาติ ภายใต้นามที่อาจเรียกได้ว่า ***“การพัฒนา”***

นับแต่ที่มีการพัฒนาเกิดขึ้น วิถีชีวิตของมนุษย์ยิ่งออกห่างจาก ***“ธรรมชาติ”*** อันเป็นต้นกำเนิดของชีวิตและวัฒนธรรมมากขึ้นทุกที จนทำให้ ***“ธรรมชาติแห่งหัวใจของความเป็นมนุษย์”*** เริ่มเปลี่ยนแปลงไป

……..

ธรรมชาติแห่งความเคารพและเกรงกลัวในปรากฏการณ์ธรรมชาติ เปลี่ยนไปเป็นความมั่นใจและความอหังการที่จะเข้าควบคุมธรรมชาติ

ธรรมชาติแห่งความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และช่วยเหลือแบ่งปันระหว่างเพื่อนมนุษย์ เปลี่ยนไปเป็นการค้ากำไรและเอารัดเอาเปรียบ

ธรรมชาติแห่งการดำรงอยู่ด้วยความเรียบง่าย เพาะปลูก เลี้ยงสัตว์ พึ่งพิงและต่างตอบแทนกับธรรมชาติ เปลี่ยนไปเป็นการผลิตด้วยเทคโนโลยีทันสมัยที่คำนึงถึงปริมาณมากกว่าคุณภาพของสิ่งแวดล้อมและสรรพชีวิต

ธรรมชาติแห่งการมองเห็นความงามของภูเขา ป่าไม้ ลำธาร ท้องฟ้า ฯลฯ ในฐานะของทรัพยากรเพื่อส่วนรวม เปลี่ยนไปเป็นการครอบครองและตีมูลค่าในรูปของตัวเงิน

……..

ท้ายที่สุดแล้ว ความเปลี่ยนแปลงที่มีเศรษฐกิจและเงินเป็นตัวตั้งกลับนำสังคมมนุษย์ไปสู่ผลกระทบมากมาย

ป่าไม้ที่ลดลง มลพิษที่เพิ่มขึ้น ภัยธรรมชาติที่รุนแรง การขาดแคลนอาหารและแหล่งน้ำ

ความล่มสลายของชุมชน ความเจ็บป่วย ความเหลื่อมล้ำทางสังคม หนี้สินท่วมหัว ฯลฯ

มนุษย์ทุกคนล้วนได้รับผลกระทบนี้ ไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง

เพราะตระหนักถึงผลกระทบอันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งหลายทั้งปวง

จึงมีผู้คนกลุ่มเล็กๆ หลากหลายกลุ่ม ได้เริ่มต้นการเปลี่ยนแปลงอีกครั้ง บนแนวทางของการกลับคืนสู่ธรรมชาติให้มากที่สุด

เช่นเดียวกับผู้คนจากทุกภาคส่วนในสังคมไทยที่มีส่วนร่วมในการร่าง "พระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2550" เพื่อมุ่งหวังให้เป็นกฎหมายที่เป็นเครื่องมือ กลไกในการเชื่อมประสานและขับเคลื่อนสังคมไทยไปสู่ "สังคมสุขภาวะ"

สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.) ได้ดำเนิน "โครงการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การสร้างสังคมสุขภาวะที่มีหัวใจของความเป็นมนุษย์" ขึ้น โดยเล็งเห็นว่า สังคมสุขภาวะที่มีหัวใจของความเป็นมนุษย์นั้นต้องอาศัยการพัฒนาประเทศอย่างสมดุล ทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมควบคู่กันไป ภายใต้บริบทของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง รวมถึงการสร้างการมีส่วนร่วมจากกัลยาณมิตรทุกภาคส่วนในสังคม เข้ามาร่วมขับเคลื่อนด้วยหัวใจของความเป็นมนุษย์เป็นพื้นฐาน

ด้วยยุทธศาสตร์ของโครงการ ที่มุ่งเน้นการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้ร่วมกัน พัฒนากระบวนการสร้างและจัดการความรู้ที่เน้นในทางสร้างสรรค์สิ่งดีงามให้เกิดขึ้น โดยผ่านกระบวนการสื่อสารทางสังคมและนำไปสู่ค่านิยมใหม่ของสังคม ทั้งนี้เพื่อให้เกิดนโยบายสาธารณะที่เอื้อต่อการพัฒนาไปสู่สังคมสุขภาวะที่มีหัวใจของความเป็นมนุษย์

……..

จากผู้พยายามควบคุมธรรมชาติ จึงเปลี่ยนมาเป็นผู้เรียนรู้ เข้าใจและยอมรับในความยิ่งใหญ่ของธรรมชาติ

จากผู้ขาย จึงเปลี่ยนมาเป็นผู้ให้

จากมุ่งค้ากำไรสูงสุด จึงเปลี่ยนมาเป็นการพึ่งพาบนรากฐานของความห่วงใยต่อชีวิตและสังคม

จากที่เคยทำงานเพื่อเงินและการถีบตัวไปสู่สถานภาพที่ (คิดว่า) สูงขึ้น จึงเปลี่ยนมาเป็นความใส่ใจต่อเพื่อนมนุษย์และผู้ด้อยโอกาสในสังคม เคารพกันในฐานะเพื่อนมนุษย์

……..

เมื่อการเปลี่ยนแปลงนำพาผู้คนให้คืนกลับมาสู่การเป็น ***"มนุษย์ที่มีหัวใจของความเป็นมนุษย์"*** อีกครั้ง ***"เรื่องราวดีดี"*** มากมายที่กระจายตัวเกิดขึ้น ณ มุมเล็กมุมน้อย ทั่วไทย ทั่วโลก จึงเริ่มปรากฏขึ้น

เรื่องราวดีดีส่วนหนึ่งจะนำมาเก็บไว้ใน ***"ธนาคารข้อมูลเรื่องราวดีดีแห่งชาติ"*** ซึ่งจะเป็นฐานข้อมูลเพื่อประโยชน์ของสาธารณะเพื่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ขึ้นในวงกว้าง เป็นการสร้างเสริมกำลังใจให้แก่ผู้คนที่มุ่งมั่นในการสร้าง ***"สังคมที่ต้องการ"*** และที่สำคัญ เป็นแรงบันดาลใจให้ผู้คนอีกกลุ่มหนึ่งที่กำลังมุ่งมั่นในสิ่งเดียวกัน

เมื่ออ่าน **"เรื่องราวดีดี"** ในหนังสือเล่มนี้จบลง คุณอาจค้นพบว่า...

ท้ายที่สุดแล้ว สุดท้ายของการเปลี่ยนแปลง จะนำพาผู้คนกลับคืนสู่ธรรมชาติ

สู่การมองเห็นคุณค่าของทุกสรรพสิ่งด้วยหัวใจ

อันเป็นหัวใจที่แท้จริงของความเป็นมนุษย์

และเป็นความหมายที่แท้จริงของการพัฒนา

นพ.อำพล จินดาวัฒนะ

เลขาธิการคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ

สารบัญ

บทที่ 1 ไม่ใช่แค่กาแฟ...แต่คือ “การอยู่ร่วม” 13

บทที่ 2 Academy of Coffee 37

บทที่ 3 บริษัทที่ไร้ระบบ 41

บทที่ 4 ความภาคภูมิใจในความเป็นชนเผ่า 45

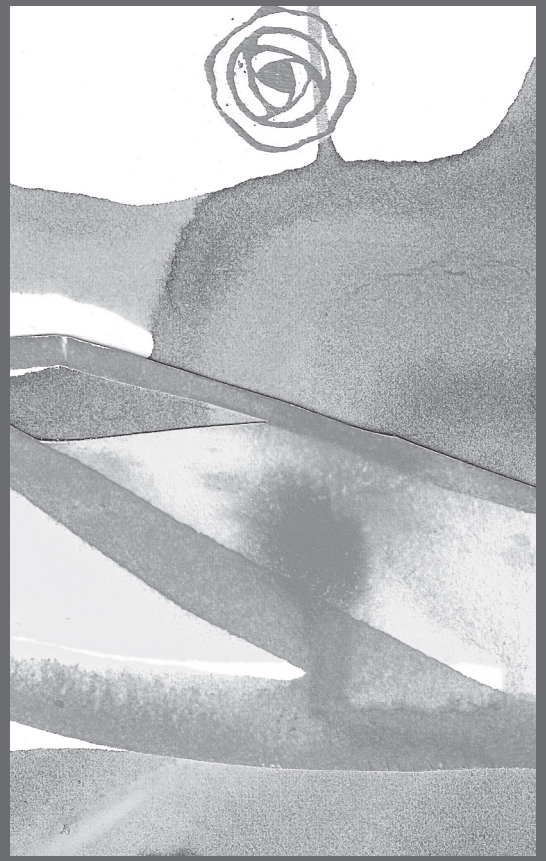

ไม่ใช่แค่กาแฟ...แต่คือ "การอยู่ร่วม"

หนทางเริ่มสูงชันขึ้นเรื่อยๆ ขุนเขาน้อยใหญ่ผุดขึ้นเรียงรายสลับสล้าง ชะโงกมองยังไหล่ทาง ภูเขาตัดหักลงไปเป็นหุบเหวลึกว้าง ที่เห็นแวววาวเป็นแอ่งใหญ่ตรงใจกลางคืออ่างเก็บน้ำเหนือเขื่อนแม่สรวย แวดล้อมด้วยเทือกดอยน้อยใหญ่ของดอยวาวี เราเดินทางตามกลิ่นหอมหวนของกาแฟ สูงขึ้นไป สูงขึ้นไปเรื่อยๆ สู่ "ดอยช้าง" ...

หลายคนอาจจะเคยได้ยินชื่อกาแฟดอยช้างผ่านหู แต่หลายคนไม่ ช่วงหลายปีมานี้ มีกาแฟมากยี่ห้อออกมาอวดโฉมตามท้องตลาด ทั้งในแบบไร้การตกแต่งรูปลักษณ์ เพียงแค่แปะสติ๊กเกอร์ยี่ห้อที่ทำขึ้นอย่างง่ายๆ หรือชนิดอยู่ในบรรจุภัณฑ์ไฉไล สถิตเรียงรายอยู่บนชั้นในซูเปอร์มาร์เก็ตขนาดใหญ่ ทั้งบอกที่มาและไม่บอกที่มา ลิ้นจระเข้อย่างเรามองแบบผ่านๆ กาแฟก็คือกาแฟ ขอแค่ให้มีกลิ่นหอม รสชาติเข้มข้นเป็นใช้ได้ ส่วนราคา ไม่ทำร้ายกระเป๋าก็ดีถมไป ส่วนใหญ่เรา

อาศัยกาแฟทันใจที่ใช้แค่น้ำร้อนราดเท่านั้น แต่วันนี้มุมมองของเรากำลังจะเปลี่ยนไป มีบางอย่างจุดประกายขึ้นในใจ หลังจากได้รับรู้เรื่องราวหนึ่ง

ฉันเดินทางมาถึงอำเภอแม่สรวย จังหวัดเชียงราย เมื่อยามบ่ายสอดส่ายสายตามองหาร้านกาแฟดอยช้าง จุดนัดหมายบนเส้นทางเชียงใหม่-เชียงราย ผู้ชายผิวขาวเหลือง แต่งกายลำลอง รอท่าอยู่ในร่มเงาร่มรื่นเย็นสบายกลางแดดบ่าย เขาเชิญชวนฉันดื่มกาแฟดอยช้างถ้วยแรกในชีวิต ณ ร้านกาแฟตกแต่งเรียบง่าย บรรยากาศเงียบสงบ กาแฟเอสเปรสโซเข้มข้นแก้วนั้นปลุกฉันตื่นขึ้นรับประสบการณ์ใหม่...

อาเดล หรือชื่อภาษาไทยว่า **ปณชัย พิสัยเลิศ** กรรมการผู้จัดการบริษัทดอยช้างเฟรชโรสเต็ดคอฟฟี่ จำกัด ให้เกียรตินำเราขึ้นสู่ดอยช้าง จากตัวอำเภอไปไม่ไกลก็ถึงถนนขึ้นดอยแล้ว ผ่านหมู่บ้านตีนดอย

ตำบลวาวีสูงขึ้นไป เผชิญหน้ากับขุนเขาทุกทิศทาง ระยะทางเกือบ 30 กิโลเมตรกว่าจะถึงที่หมายนั้น พาหนะโฟร์วีลคันใหญ่ทำให้การเดินทางดูเป็นเรื่องง่าย แต่ว่าของจริงนั้นอยู่ในช่วงสุดท้าย

ฝนที่ตกต่อเนื่องมานานนับสัปดาห์ทำให้ถนนช่วงสุดท้ายเพียง 3-4 กิโลเมตรกลายเป็นหล่มโคลนขนาดใหญ่ แต่สารถีผู้คุยเพลิน เล่าบอกเรื่องราวของดอยช้างด้วยสีหน้าแย้มยิ้มไม่มีทีท่าหนักใจ เขาประคองรถคันใหญ่ฝ่าดงโคลนที่บางช่วงลึกเกือบถึงขอบหน้าต่างไปอย่างนุ่มนวล

"นี่ดีแล้วนะครับ เมื่อก่อนยิ่งกว่านี้อีก พวกผมนี่ลงไปไม่ได้เลย คนข้างนอกก็เข้าไม่ได้ รถวิ่งไม่ได้ ต้องอาศัยเดินเอา เราเพิ่งถมดินไปเมื่อสองสามเดือนก่อน...ต้องถมกันทุกปี"

ฉันถูกเหวี่ยงไปมาเบาๆบนเบาะ รู้สึกเหมือนนอนอยู่ในเปลขนาดใหญ่ รอบตัวมีแต่สีเขียวๆของต้นไม้ ทางดินที่แยกเลี้ยวสู่ดอยช้างด้านหนึ่งคือไหล่เขา อีกด้านคือตัวดอยที่ถูกตัดเป็นถนน ทั้งสองฝั่งเป็นสวน มีต้นไม้ทรงพุ่มขึ้นกระจาย

"นี่ไงครับ ต้นกาแฟ" อาเดลชะลอความเร็วชี้ชวน สำหรับคนที่รู้จักแต่กาแฟสำเร็จ ที่เห็นนั้นน่าประหลาดใจไม่น้อยกว่าตอนแรก ก่อนเข้าเขตดอยช้าง ดอยลูกที่อยู่เชื่อมติดกันแต่มีมุมเฉียงจากดวงตะวันนั้นต่างจากดอยช้างเล็กน้อย มีต้นกาแฟแคระๆขึ้นหร็อมแหร็ม

"แปลกนะครับกาแฟนี่ ปลูกดอยอื่นก็ไม่ได้ ปลูกได้แต่ดอยช้าง

□□□□□□□□□□□.indd 14-15 5/18/09 11:29:12 AM

ที่เดียว พี่ดูตรงขวามือ กาแฟนี่เขาปลูกมาประมาณสิบปีแล้ว แต่กาแฟไม่โต ผมก็ไม่รู้ว่าทำไม ทั้งที่อยู่ติดๆกับดอยช้าง"

ใช่ อยู่ห่างจากดอยช้างเพียงไม่กี่สิบเมตรเท่านั้น แต่พื้นที่ใกล้-เคียงกลับไม่สามารถปลูกกาแฟให้งามได้ เราเห็นชัดถนัดตาจนนึกสงสัยอยู่ในใจว่า หรือกาแฟเป็นต้นไม้อ่อนไหวเป็นพิเศษ เหตุใดกาแฟดอยช้างจึงดีเด่นเป็นที่เล่าลือ

หนังสือ **กาแฟดอยช้าง** บอกข้อมูลที่น่าตื่นเต้น กาแฟดอยช้างอันเป็นทั้งชื่อ ยี่ห้อ และที่มาของกาแฟนั้นผ่านการทดสอบจากคณะกรรมการ coffee review: The World's Leading Buying Guide ซึ่งได้รับการเชื่อถือทั่วโลก ขณะนี้ผ่านการ cupping หรือวัดคุณภาพได้อันดับที่สองของโลกไปแล้ว

ทว่า เรื่องราวเบื้องหลังควันกรุ่นนั้นกลับสูบฉีดหัวใจ กาแฟซึ่งไม่ได้มีโลโก้เป็นรูปขุนเขาที่ตั้ง แต่หากใครติดตามเสาะหามาชิม จะสังเกตพบรูปใบหน้าชายวัยกลางคนโพกผ้าแบบอีก้อ (อาข่า) เขานั่นเองเป็นผู้เริ่มต้นปลูกกาแฟบนดอยช้าง นั่นหมายถึง กาแฟมาตรฐานระดับโลกจากเมืองไทยยี่ห้อดอยช้างเป็นกาแฟที่ปลูก ผลิต ขาย และส่งออกโดยพี่น้องชนเผ่า ซึ่งถูกรังเกียจว่าด้อยการศึกษา โง่ เปิ่นเทิ่น พูดไทยไม่ชัด

ชายในภาพ ลุงพิก่อ แซ่ดู่ บิดาของคุณอาเดลนั้นตั้งรกรากอยู่ที่ดอยช้างมานานแล้ว

"เรื่องหมู่บ้านนี่ เข้ามาใหม่ๆมี 3 ชนเผ่า ม้ง ลีซู อีก้อ ม้งมาก่อน ลีซู แล้วก็อีก้อ สื่อกันด้วยภาษาไทย ตอนนี้เป็นอีก้อมากกว่าอีก้อเยอะประมาณ 80 เปอร์เซ็นต์ อยู่ร่วมกันมาร้อยกว่าปีแล้ว"

อาเดลพูดถึงหมู่บ้าน

"มีฝรั่งติดต่อผมมาจากต่างประเทศ บอกว่า เขาอ่านเจอว่าดอยช้างเพิ่งตั้งเมื่อสามสิบสี่สิบปีมานี้ไม่ใช่เหรอ ผมก็บอกว่านั่นคือสิ่งที่คุณอ่านมา แล้วใครเขียนล่ะ ใครเป็นคนเขียนประวัติศาสตร์ ...คืออย่างนี้พี่น้องอีก้อ หรือชนเผ่านี่เขาเคลื่อนไปมาตามพรมแดนอยู่แล้ว ถ้าอย่างงั้นคุณพิก่อมาจากไหน เราเพิ่งจะมาตั้งหลักแหล่งกันทีหลังเพราะย้ายไปไหนไม่ได้แล้ว"

ข้อความหลังมาจากผู้เฒ่าผมเปีย อาบ๊อหรืออาบ๊อเจะเปีย บุคคลสำคัญคนหนึ่งของกาแฟดอยช้างซึ่งเราได้พบพร้อมกับพี่น้องดอยช้างคนอื่นๆ เมื่อพาหนะฝ่าโคลนเลนมาถึงที่หมาย เนินย่อมๆก่อนถึงหมู่บ้านดอยช้างเป็นที่ตั้งบริษัท สถาบันกาแฟ โรงเก็บ คัดเลือกและคั่วกาแฟ แปลงเพาะกล้า สวน รวมทั้งร้านกาแฟมุงหญ้าคาน่านั่งในอาณาบริเวณกว้างท่ามกลางสายหมอก

วิชา พรหมยงค์ หรืออาบ๊อ ประธานบริษัทดอยช้าง กิจการที่ทำเงินหลายพันล้านเข้าประเทศ ซึ่งเพิ่งเดินทางกลับมาจากแคนาดา นั่งรอเราอยู่แล้วที่ร้านกาแฟอย่างสบายๆ เราวางกระเป๋าสัมภาระลงก่อนตรงเข้าไปคารวะ ฉันพบว่า เครื่องแต่งกายไม่สุภาพรัดกุมไม่เป็นปัญหา และการพินอบ-พิเทาไม่ใช่เรื่องจำเป็นสำหรับที่นี่ สุภาพบุรุษผมยาวสีขาวแซมหนวดเคราและปอยผมเปีย ดูราวกับเซียนผู้เฒ่าท่านนั้น รอยยิ้ม ไมตรีจิต และความเป็นกันเองหลั่งไหลมาอย่างเป็นธรรมชาติ ทั้งที่เขาต้องสละเวลาจากภารกิจการงานอันเร่งรัด ระหว่างการเติบโตขยายชื่อเสียงและกิจการแบบพรวดพราดของดอยช้างเพื่อมาพบและพูดคุยกับผู้ผ่านทางเล็กๆ

□□□□□□□□□□□.indd 16-17 5/18/09 11:29:14 AM

อย่างฉัน

บนดอยช้างซึ่งไม่แตกต่างจากดอยอื่นๆในภาคเหนือของไทย เป็นที่อยู่อาศัยเคลื่อนย้ายไปมาของพี่น้องชนเผ่าซึ่งถูกเรียกอย่างแบ่งแยกแต่ไหนแต่ไรมาว่า 'ชาวเขา' ไม่ใช่ 'ชาวเรา' ผู้คนบนที่สูงทั้งลาหู่ (มูเซอ) อาข่า (อีก้อ) เมี่ยน (เย้า) ม้ง หรือลีซู ปกาเกอะญอ (กะเหรี่ยง) นั้นมีวิถีชีวิตแบบเกษตรกรรม เพาะปลูกข้าวไร่พืชผักบนที่สูง ช่วงก่อนปี 2526 พวกเขาถูกมองว่าเป็นผู้ตัดไม้ทำลายป่า เนื่องจากวิถีการทำไร่หมุนเวียน ซึ่งเคลื่อนย้ายพื้นที่การเพาะปลูกในรอบ 3-4 ปี ก่อนจะกลับมาทำกินยังที่แปลงเดิม หลังจากเว้นว่างให้พื้นดินฟื้นตัว วิถีซึ่งต่างจากคนพื้นราบนั้น ทำให้ถูกเข้าใจว่าเป็นการทำไร่แบบเลื่อนลอยไร้ที่หมาย คือถางป่าเพาะปลูกไปเรื่อยๆ แถมยังมีชื่อเสีย(ง)อันโด่งดังในเรื่องการปลูกฝิ่น วัตถุดิบสำหรับผลิตเฮโรอีนที่แพร่กระจายข้ามโลก

"ผมเข้าใจพี่น้องผม เขาทำเพื่อความอยู่รอด ไม่มีใครอยากทำผิดกฎหมาย ถ้าเรารู้ว่ามันผิด แต่มีใครรู้ไหมล่ะ จะได้รับการสื่อสารจากไหน กูปลูก มึงมาซื้อ แต่ถ้าปลูกอย่างอื่นต้องเอาลงไปขาย แต่พอลงไปพ้นตีนดอยก็โดนจับแล้ว ขายผักผลไม้ได้สองสามร้อย ถูกจับเสียสองพันห้า ติดคุกอีกต่างหาก แต่ฝิ่นมีคนนั่งเฮลิคอปเตอร์มาซื้อถึงที่"

ประธานบริษัทรูปลักษณ์ศิลปิน ย้อนหลังไปอย่างได้อารมณ์ สมาชิกรุ่นเยาว์ร่วมแจง ปลูกฝิ่นนั้นใช่ว่าจะร่ำรวย มีรายได้เพียงไม่กี่พัน แต่พวกเขาก็ไม่มีทางเลือกจวบจนกระทั่งในหลวงเสด็จประพาสไปตามดอยต่างๆ และมีพระราชดำริเรื่องการหาพืชชนิดอื่นมาทดแทนฝิ่นในช่วงปี 16 จากนั้นเมื่อโครงการหลวงติดตามมา ฝิ่นก็เริ่มหดหายไปพร้อมกับการกวาดล้าง ส่วนกาแฟ ชาวดอยช้างได้รับพระราชทานพันธุ์อาราบิก้าชั้นดีมาในปี 2526 นี่เอง

"เราเอาพระราชดำริมาใช้ ทุกวันนี้เราทำตามพระราชดำริของในหลวงท่าน แต่เรานำมาต่อยอด ไม่หมกเม็ด... จุดเริ่มต้นคือได้บัตรประชาชน จากบัตรประชาชน เรามีความรู้สึกเป็นคนขึ้นมา ทำให้เราได้เรียนรู้ ต่อยอด จากจุดนี้ทำให้เรารู้ว่า ในหลวงท่านไม่เคยคิดผิดเลย ท่านดูแลพสกนิกรมาอย่างไร วันนี้เราต่อยอด เราทำได้ โดยไม่ต้องพึ่งรัฐบาล ไม่ต้องพึ่งใคร ไม่ใช่ว่าเราอยากจะอยู่อย่างเป็นอิสระ แต่เราพยายามจะพิสูจน์ให้ทุกคนเห็นว่า ที่ในหลวงท่านเพียรพยายามมากว่าหกสิบปีนั้นน่ะ ท่านคิดถูกทั้งหมด..."

สามสิบกว่าปีที่ผ่านมา บนดอยช้างเริ่มปลูกกาแฟประมาณ 40 ครอบครัว เป็นโครงการนำร่อง มีไม้เมืองหนาวชนิดอื่นบ้าง เช่น ท้อ บ๊วย มะคาเดเมีย ต่อมาเหลือประมาณสิบกว่าครอบครัว เพราะถูกฟันทิ้งหมด

"กาแฟกิโลละยี่สิบกว่าบาทกะลา (สีเปลือกออกแล้ว) ตัวเชอรี่ (กาแฟสดเด็ดจากต้น) นี่ 6 บาท 8 บาท บางปีก็ขาดทุน ส่วนมากก็ขาดทุน มันไม่มีอะไรให้เราทำแล้ว กาแฟนี่ไม่เยอะ ปลูกกะหล่ำปลีกับมะเขือเทศ

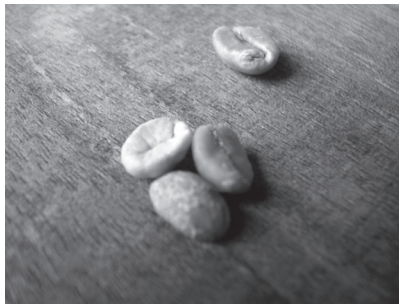

□□□□□□□□□□□.indd 18-19 5/18/09 11:29:16 AM

มากกว่า บนนี้มีคนเข้ามาส่งเสริมอยู่เรื่อยๆ...” ลีพี วุ้ยยื้อ หลานชายของอาเดลเป็นคนเล่า

“เมื่อก่อนตัดกาแฟทิ้ง แต่เดี๋ยวนี้ตัดอย่างอื่นทิ้ง” แม่เฒ่า บูชูแซ่ดู่ มารดาของอาเดลเล่าด้วยภาษาอีก้อผ่านล่ามว่า กาแฟซึ่งปลูกไปก็เหนื่อยแรงเปล่านั้นทำให้อยากเลิก จึงโค่นกาแฟลงเพื่อปลูกอย่างอื่น ต้นที่ล้มแล้วไม่ยอมตายเหล่านั้นเองกลายเป็นฐานกาแฟซึ่งขยายการปลูกจนต้องเลิกปลูกพืชชนิดอื่นในเวลานี้

“ตอนแรกที่ขึ้นมามีประมาณ 600 ไร่ พื้นที่มีประมาณพันกว่าๆ สรุปตัวพืชผลไม่น่าจะเกิน 500-600 ไร่ ปีนี้ 20,000 ไร่ คือพื้นที่ที่หวังผลน่ะ ไร่ละ 300 กิโลกรัม เท่ากับ 6,000 ตัน ตันละพันก็เป็น 6,000 ล้าน”

ภายในเวลา 7 ปีที่เกิดการรวมตัวกันของกลุ่มผู้ปลูกกาแฟดอยช้างจากผลผลิต 600 กว่าไร่ ที่ไม่ทำกำไร กลับรังแต่จะขาดทุน ปีนี้ 2551 ผลผลิตที่ได้สร้างมูลค่าถึง 3-4 พันล้านแล้ว ส่วนตัวเลขที่คุณวิชาบอก

ข้างต้นนั้นคือศักยภาพสูงสุดจากพื้นที่ปลูกกาแฟทั้งหมดที่ดอยช้างมี ระหว่างนี้ก็คือรอให้กาแฟโต ให้ผลผลิตซึ่งใช้เวลาราว 3-4 ปี

“กาแฟดอยช้างเป็นกาแฟที่ผลิตบนดอยช้างล้วนๆ บนอัลติจูดที่อยู่สูงกว่าระดับน้ำทะเล 1,200 ขึ้นไป ซึ่งตรงนั้นถือว่าเป็นสุดยอดของพื้นที่สำหรับปลูกกาแฟ มันจะเป็นกาแฟแบบสตริกลี่ ฮาร์ดบีน (strictly hard bean) การเจริญเติบโตช้า การสุกของผลจะช้ากว่าที่อื่น ดังนั้นในการที่มันสุกช้า มันก็จะเก็บเกี่ยวธาตุอาหารจากดินได้มากกว่า ความหนาแน่นของเนื้อเมล็ดก็จะมากกว่า ชัดเจนกว่าพื้นที่อื่น”

นี่เองคือสาเหตุที่ทำให้กาแฟจากดอยช้างคุณภาพคับแก้ว แถมขจรขจายไปทั่วโลก จนมีฝรั่งมาขอร่วมทุนเป็นตัวแทนจำหน่ายในประเทศต่างๆ ความเป็นพืชประเภท shade grown หรือต้นไม้ที่ต้องอาศัยร่มเงาอย่างที่พี่วิชาบอกชี้นัยความละเอียดอ่อนที่เราสงสัย ถ้าองศาตะวันเปลี่ยนแปลงไป แสงแดดแรงกล้าขึ้น ดอยลูกใกล้เคียงย่อมจะมีความชื้นน้อยกว่า แน่ล่ะว่า กาแฟอาจไม่ขึ้นงามเท่า หรือว่าผลผลิตที่ได้ก็จะให้รสชาติหรือคุณภาพที่แตกต่าง

แต่อย่างที่บอก เรื่องราวที่กระตุ้นเร้าสูบฉีดหัวใจฉันคือเบื้องหลังกาแฟถ้วยนี้ต่างหาก เหตุใดพี่น้องอีก้อจึงมีความเข้มแข็ง ร่วมไม้ร่วมมือกันรื้อฟื้นกาแฟขึ้นมาแบบครบวงจร มีคุณภาพและชื่อเสียงระดับโลก หนำซ้ำยังสร้างเม็ดเงินจำนวนมหาศาล เปลี่ยนแปลงชีวิตและหมู่บ้านภายในเวลาไม่ถึงสิบปี ชาวดอยช้างสี่ห้าคนที่ร่วมอยู่ร่วมสู้มาตั้งแต่ต้นรอเล่าให้เราฟังอยู่แล้ว

“มาคุยพร้อมๆกันเลย ไม่ต้องสัมภาษณ์ทีละคนหรอก มันไม่มีเรื่องอะไรปิดบัง พวกเราเป็นแบบนี้ คุยก็คุยด้วยกัน” พี่วิชาบอกอย่างเป็นกันเอง

□□□□□□□□□□□.indd 20-21 5/18/09 11:29:18 AM

"ตอนนั้นผมส่งขาไก่ ปีกไก่เข้าเมืองจีน ทีนี้ตอนนั่งเรือกลับเห็นหีบ ผมก็ถามว่าหีบอะไร เขาบอกกาแฟ ส่งเมืองไทยกิโลละ 60 บาท ผมก็สงสัยว่ากาแฟบ้านเราก็มี แต่ทำไมราคามันถูก"

อาเดลซึ่งตอนนั้นเป็นผู้ใหญ่บ้านเท้าความ

"...อาเดลลงมา ทำยังไงดีล่ะอาป๊อ ปลูกกัน 500-600 ไร่ ขายได้สิบกว่าบาท ผมก็ขอเวลาศึกษาหน่อยเพราะผมไม่รู้จักกาแฟเลย ตอนนั้นผมเปิดร้านเล็กๆอยู่ในเมือง พอเห็นความเป็นไปได้ก็ขึ้นมาขึ้นมาเนี่ยเราไม่มีตัง ก็บอกอาเดลว่าจะทำอะไรเนี่ยมันต้องใช้ตัง ขายรถอาเดล เพิ่งซื้อมาไม่กี่เดือน 6 แสน ขายได้สามแสนสอง ใช้ไม่กี่เดือน...

"ตอนแรกมีพี่วิชากับอาเดลสองคน แล้วก็เป็น 5 เป็น 7 เป็น 20 เป็นร้อย เป็นพัน มันค่อยเป็นค่อยไป เรามานั่งคุยกัน ปรึกษากันจนกระทั่งเกิดเป็นเครือข่าย..." **ชาญชัย ประธานเครือข่ายผู้ปลูกกาแฟเสริม**

ฉันถามอาเดลว่าพวกเขาเริ่มต้นด้วยการอ่านหนังสือ ศึกษาค้นคว้าเรื่องกาแฟก่อนใช่หรือไม่

"ผมอ่านไม่ได้ พี่วิชาอ่านแล้วคุยให้ผมฟัง ตอนนี้เริ่มได้บ้างแล้ว พี่วิชาอ่านแล้วอธิบายให้ผมฟัง ผมก็อธิบายให้พี่น้องฟังอีกทีหนึ่งก็เลยศึกษา ขุดหลุมกันอยู่ประมาณหกเดือน เจ็ดเดือน ขายรถมามัดจำที่แปลงแรกห้าหมื่น ซื้อที่ ซื้ออะไรไปด้วย ที่แรกคือโกดังเก็บกาแฟ แค่ให้มีที่เก็บกาแฟเท่านั้นเอง มีที่ตาก ที่เก็บ...

"ไม่มีใครคิดหรอกว่ามันจะมาถึงตรงนี้ ผมก็ไม่รู้ ทุกคนก็ไม่รู้ เราแค่ต้องการอยู่รอด เราเรียนรู้มาเจ็ดเดือนก็รู้ว่าเอาตัวรอดไม่พอ จะไปถึงไหน นิสัยผมเสีย ทำอะไรต้องได้ที่หนึ่งของโลก ...วันนั้นคิดแค่ว่าปลูกสักสามพันไร่ ขายได้กิโลละ 65-66 บาทก็โอเคละ พอใจละ"

ช่วงแรกนั้นเป็นการศึกษาเรียนรู้เรื่องกาแฟทั้งปลูกจริง ดูงาน อ่านหนังสือ และไถ่ถามผู้รู้เพียงเพื่อแก้ไขปัญหาตรงหน้า หวังเข้าใจสิ่งที่ตัวเองทำ และทำอย่างไรให้คนปลูกกาแฟไม่ถูกพ่อค้าคนกลางกดราคา

"ผมไปหาอาจารย์พัชนี (สุวรรณวิศลกิจ) ที่ มช. ไปที่คณะเกษตรศาสตร์ ไปหาใครที่รู้เรื่องกาแฟ ไปรอตั้งแต่เช้า ไม่มีใครมาคุยด้วย นั่งรอจนสี่โมงเย็นก็เดินลงมา เพราะต้องกลับบ้าน ผมนั่งรถประจำทางไป ต้องกลับเชียงรายก่อนรถหมด พอดีเดินสวนกับอาจารย์พัชนี แกก็ถามว่ามาหาใครคะ ผมก็บอก บ้านเราปลูกกาแฟครับ อยากจะปรึกษาใครสักคนเรื่องกาแฟ เชิญนั่งค่ะๆ แกก็คุย ให้ข้อมูลแนะนำเราดี ทั้งที่เราคอยมาทั้งวันแล้ว แต่ไม่มีใครสนใจ นั่นเป็นจุดเริ่มต้นจากวันนั้นจนวันนี้ 7 ปีแล้วแกก็ยังอยู่ช่วยเหลือเรามหาศาล"

นักวิชาการที่ให้ความรู้และกำลังใจชาวดอยช้างอีกสองท่านตลอดมา จนมีแผ่นจารึกคำกล่าวขอบคุณไว้ในอาคารสถาบันวิชาการกาแฟ (Academy of coffee) ที่ตั้งขึ้นเพื่อเป็นศูนย์การเรียนรู้เรื่องกาแฟเมื่อปี 2550 คือ อาจารย์อาภรณ์ ธรรมเขต และอาจารย์ Jacques op de Laak

"ทุกคนเป็นนักวิชาการที่เข้าใจการทำงานของพวกเรา" **พี่วิชากล่าวอย่างซาบซึ้ง ชาวดอยช้างไม่ได้มีเฉพาะพันธมิตรเท่านั้น ยังมีคนที่คอยหักล้าง สร้างชื่อเสียงให้เสื่อมเสีย**

แต่ในเรื่องคุณภาพกาแฟ ประธานบริษัทบอกว่า

"ที่ส่งไปคัพปิ้งก็แค่อยากจะรู้

□□□□□□□□□□□.indd 22-23 5/18/09 11:29:20 AM

ว่ามันเป็นยังไงเท่านั้นเอง"

"พวกผมยังไม่รู้เลยว่าพี่วิชาส่งคัพปิ้ง พวกเรามารวมตัวกันเพื่อคุณภาพ ไม่คิดว่าการรวมกลุ่มจะทำให้ประเทศไทยภูมิใจ" **ชาญชัยเสริม**

"อย่าว่าแต่มึงเลย กูก็ไม่ได้คิด... ประเทศไทยเป็นประเทศแรกในโลกที่ไม่ได้เป็น colony (อาณานิคม) ใครแล้วปลูกกาแฟ ถึงน่าภูมิใจอีกเปลาะหนึ่ง กาแฟมีต้นกำเนิดในคาบสมุทรอาหรับเมื่อประมาณสองร้อยปีที่แล้ว ต้นกำเนิดกาแฟอยู่ในเอธิโอเปีย อาราบิก้านะ ส่วนโรบัสต้านี่โซมาเลีย จากนั้นพ่อค้าอาหรับก็นำไปยังเยเมน ถูกขโมยโดยมิชชันนารีประเทศรอบนอกประเทศแรกคือศรีลังกา ที่เกาะบาหลีซึ่งดัตช์เช่าจากอังกฤษ ยุคสองของการขยายฐาน ฝรั่งเศสเอาไปปลูกที่เกาะเบอร์เบิ้นร้อยกว่าปีก็ยังเป็นอาณานิคม ไทยเป็นประเทศแรกที่ปลูกอาราบิก้า โดยไม่เป็นโคโลนีของใคร เริ่มมาจากพระราชดำริของในหลวง ในหมวดสินค้าอุปโภคเนี่ย กาแฟมีมูลค่าการค้าเป็นอันดับ 2 รองจากปิโตรเลียม ส่วนสินค้าบริโภคอยู่อันดับ 1..."

การศึกษาดูงานของวิชานั้นเลยไปยังดินแดนปลูกกาแฟของชาติอื่นๆ ขณะเดียวกันกับที่ร่วมกับพี่น้องค้นคว้าหาวิธีแปรรูป ตั้งแต่ถอดเปลือกกาแฟ หมัก ตาก สี จนกระทั่งได้กาแฟสาร (พร้อมคั่ว) ต่อมาเมื่อธุรกิจขยายตัว จึงสั่งเครื่องคั่วราคาหลายสิบล้านจากต่างประเทศ คั่วเอง ขายเอง บรรจุหีบห่อ สร้างแบรนด์ จำหน่ายทั้งในประเทศและต่างประเทศ

ที่ฉันสงสัยตั้งแต่ก่อนมาก็คือ ทั้งหมดนี้เกิดขึ้นได้อย่างไร ทำไมวิชาซึ่งเป็นคนพื้นราบถึงเข้ามาสัมพันธ์กับพี่น้องอีก้าออย่างลึกซึ้งขนาดนี้

"ผมเป็นคนชอบต้นไม้ ชอบเดินป่า แล้วก็เดินป่ามา 31 ปีเต็ม ได้รู้จักผู้ใหญ่ตามดอย ตามป่า ตามเขา ตั้งแต่รุ่นปู่ย่า ตั้งแต่พวกเขา

ยัง 5-6 ขวบ (ชี้ไปที่น้องๆ ที่นั่งร่วมโต๊ะ) ...ทำไมผมต้องทำตรงนี้ ผมกินข้าวอีก้อ กินข้าวแม้ว กินข้าวเย้า ใช่ไหมครับ ทุกที่ผมสนิท ผมไปไหน คนก็ให้ข้าวผมกิน ผมอยู่กับพี่น้องอีก้อเยอะกว่าพี่น้องชนเผ่าอื่นลึกด้วย ทั้งในลาว จีน พม่า พึ่งพาอาศัยกันมาตลอด เขาให้เกียรติให้การดูแลเราดี ในฐานะของผู้เดินทางคนหนึ่ง...คุณพิก่อเป็นคนที่น่าเคารพนับถือมาก อาเดลตอนนั้นเป็นผู้ใหญ่บ้าน ก็ได้รับการถ่ายทอดด้านจิตวิญญาณมาจากคุณพ่อ คือเป็นห่วงเป็นใยทุกคน..."

ตอนแรกฉันคิดว่าชื่ออาบ๊อนั้น คงเป็นเพราะวิชามีเชื้อสายจีน แต่ที่จริงแล้วเป็นเพราะว่า เขาเข้าออกวนเวียนอยู่ตามหมู่บ้านจนได้ฉายานี้มาต่างหาก

"อาบ๊อก็แปลว่าไอ้เฒ่าน่ะก้า (หัวเราะ) แปลว่าผู้เฒ่า เป็นคนที่มีเกียรติ รอบรู้ น่าเคารพ หรือผู้อาวุโส ผมมีหลายชื่อ อู่เจ้ เหล่าจาง อาบ๊อเจะเปีย แปลว่าคนเฒ่าผมเปีย หลายหมู่บ้านเรียกไม่เหมือนกัน บางที่ก็เรียก ลุงจางขี้เมา"

วงคุยของพวกเราสรวลเสเฮฮา ทั้งด้วยสาระและอารมณ์ขัน มิกะ พิสัยเลิศ น้องสาวของอาเดลผู้ดูแลเรื่องการเงินแต่เพียงผู้เดียวของบริษัทดอยช้าง เสริมว่า

"หนูโตมาก็เห็นอาบ๊อแล้ว กลับมาจากโรงเรียน เจออาบ๊อที่บ้านก็สวัสดี เหมือนญาติผู้ใหญ่คนหนึ่ง"

วิชาบอกเราตั้งแต่แรกว่าอย่าพยายามมองหาฮีโร่ อาเดลเสริมว่าฮีโร่ไม่มี ฮีโร่ตายแล้ว แต่ฉันก็ยังอยากรู้ อยากค้นหาตัวตนความเป็นมาของวิชา เพราะถ้ามองผิวเผิน ดูเป็นเรื่องธุระไม่ใช่ สำหรับคนคนหนึ่งที่จะเข้ามาทุ่มเททำอะไรเพื่อชุมชนบางชุมชน โดยที่ตัวเองก็ไม่ได้ประโยชน์

"สามสิบปีมันไม่ใช่เวลาน้อยๆนะคุณ" วิชาย้ำเตือนสายสัมพันธ์

□□□□□□□□□□□.indd 24-25 5/18/09 11:29:21 AM

อันลึกซึ้งระหว่างเขากับพี่น้องอีก้อ ชาญชัยบอกว่า "พี่เขาเป็นคนหนึ่งในหมู่พวกเรา เขาพิสูจน์ให้เห็นความจริงใจ"

เป็นความจริงใจชนิดที่ทิ้งกิจการทุกอย่างของตนเพื่อมากอบกู้สถานการณ์ของพี่น้องที่ปลูกกาแฟ ก่อนจะร่วมสร้างกาแฟดอยช้างก่อนหน้านี้ นอกจากคุณวิชาจะเดินป่า ค้าของป่าบ้าง รวบรวมของโบราณและเป็นมัคคุเทศก์ให้กับองค์กรต่างชาติ เช่น ยูโน (สหประชาชาติ) แล้ว ยังทำธุรกิจส่วนตัวหลายประเภทตามประสาคนมีไฟไม่หยุดนิ่ง ไม่ว่าจะเป็นโรงแรม ผับ ร้านอาหารในหลายจังหวัด และยังมีส่วนสร้างไนท์บาซาร์ ศูนย์สรรพสินค้าพื้นเมืองชื่อดังของจังหวัดเชียงใหม่อีกด้วย

"ผมไม่ได้เรียนหนังสือนะ ทุกอย่างมาจากการอ่าน พบปะผู้รู้ ผมเป็นเด็กเกเร ชอบชกต่อย เล่นดนตรี กีฬา ไม่เอาดีทางการศึกษา เป็นลูกชาวสวน รักต้นไม้ใบหญ้า ความรู้ที่รู้เยอะคือเรื่องต้นไม้..."

วิชาเกิดที่บ้านสวน พระประแดง เมื่อคนปากไวถามว่าเป็นมอญหรือเปล่า เขาก็ตอบยาวถึงความหลากหลายและการผสมผสานของชาติพันธุ์จนมาเป็นคนไทยในสุวรรณภูมิ แล้วเผยว่า เป็นอิสลาม เชื้อสายมอญ-มลายู ก่อนสรุปว่า จะเป็นใคร เผ่าอะไรนั้นไม่สำคัญ เช่นเดียวกับการยกคนบางคนขึ้นเป็นฮีโร่ เพราะไม่มีพระเอกขี่ม้าขาวอยู่ในโลกแห่งความเป็นจริง มีแต่การอยู่ร่วม ช่วยกันสร้างของทุกคน

"ผมจบแค่ ม.8 สอบชิงทุนได้หลายที่ ไปเรียนแล้วไม่ชอบก็เลยออกไปอยู่ยุโรป"

ฉันนึกภาพเด็กหนุ่มเลือดร้อน หัวแข็ง เดินเท้าท่องยุโรปตามคำบอกเล่า เขาตระเวนไปเกือบครบทุกประเทศ ที่พิสดารที่สุดน่าจะเป็นตอนที่ไปอยู่กับคนป่าในแอฟริกาเป็นเวลาถึง 4 เดือนโดยใช้แค่ภาษามือ ช่วงเหตุการณ์เดือนตุลา 2516 นั้น วิชากลับมาตั้งวงดนตรี "สหาย"

ร่วมยุคสมัยเดียวกับวงคาราวาน อยู่เมืองไทย 7-8 เดือนก็กลับเยอรมนี

"ผมเคารพพ่อผมมาก ผมได้อะไรจากพ่อเยอะ ท่านเป็นนักการเมืองที่เผื่อแผ่ และให้แม่ผมเลี้ยงลูก 10 คนด้วยความเข้มแข็ง อดทน แม่จะเป็นคนสุดท้ายที่กินข้าว ที่บ้านผมมีกระท่อมไว้ให้เพื่อนของลูกๆ วันหยุดเขาก็จะมาอยู่กัน แม่ก็จะเก็บผลไม้แจกจ่าย เผื่อแผ่ เอื้ออาทรอยู่ร่วมกัน"

ช่วงปี 2530 วิชาเคยโดนข้อหาซ่องสุมกำลังคนมาแล้ว จากการช่วยเหลือผู้คนที่เพิ่งพ้นโทษ และหาหนทาง โอกาสกลับสู่สังคมไม่พบ

"ผมไม่ใช่อยู่ดีๆมาสร้างองค์กร ผมเคยทำมาหมดแล้ว ไม่ว่าในลาว พม่า หรือในเมืองไทย การอยู่ร่วมเพื่อสร้างงานทำให้ผมมองเห็นพลังของทุกคน ไม่ว่าใครในสังคมจะประณามเขาว่าเลวมากมายมหาศาล หาทางออกให้เจอเถอะ เขามองไม่เห็น แต่พอเราชี้นิดเดียว เขาไปได้แล้ว เด็กออกมาจากคุก ผมสร้างงานให้เขามหาศาล ออกจากคุกมาอยู่กับผมหลายร้อยคน มาทำลูกปัด เสื้อผ้าชาวเขา ยี่สิบกว่าปีแล้ว วงการ handicraft (หัตถศิลป์-งานฝีมือ) นี่เอาคนคุกมาทำหมดเลย ผมออกทุนให้ เริ่มต้นแค่ 5,000 บาท เดี๋ยวนี้เป็นเถ้าแก่กันหมดแล้ว"

ฉันฟังเรื่องเล่าโลดโผนประหนึ่งนิยายแทบลืมหายใจ วันหนึ่งมีคนเพิ่งพ้นโทษมาที่ร้านของวิชา มาขอเงินซื้อข้าวกิน วิชาได้พูดคุยและช่วยเหลือจนสามารถมีอาชีพที่เลี้ยงตัวเองได้ในระยะยาว ตั้งแต่นั้น ปากต่อปากเล่าสืบกันไป ใครที่ออกจากคุกก็ตรงมาหา จนเป็นที่หมายตาของตำรวจดังว่า

กลับมาสู่ดอยช้าง เราพบสายสัมพันธ์ของวิชากับพี่น้องดอยช้างแล้ว และพอจะเข้าใจเนื้อหาตัวตนความคิดที่มีทั้งลูกบ้า ประสบการณ์อันโชกโชน และโลกทัศน์แบบไร้ขีดจำกัด ซึ่งได้นำมาถ่ายทอด ปลุก

□□□□□□□□□□□.indd 26-27 5/18/09 11:29:22 AM

ศักยภาพของพี่น้อง

"ทำไมดอยช้างมันเกิดขึ้นมาเป็นกลุ่ม ส่วนมากพวกเรายังมองในจุดของ heroism ยังมองว่าใครที่ทำอะไรแปลกไปกว่าคนอื่นไม่ดีไปเลยก็เลวไปเลย มันก็ specific ไปนิดหนึ่ง มันเน้นเกินไป แต่การที่เราจะทำอะไรได้ เรายังไม่รู้เลยว่า ดีหรือไม่ดี ในวันนี้น้องๆอาจจะมองว่ามันดี แต่ 7 ปีที่ผ่านมาเนี่ย เราถูกครหาว่าเรากำลังทำอะไรที่แปลกแยก เรากำลังขัดขืนจะโดยเจตนาหรือไม่เจตนาต่อสิ่งที่เคยเป็น

"เขามีความตั้งใจดี มีความเอื้อเฟื้อ เขาอาจไม่ได้คิดว่าเขาเป็นคนดีด้วยซ้ำไป แต่อะไรที่เกิดขึ้นตรงนั้นเราเห็นว่าควรจะทำ วันหนึ่งตายไปแล้ว คนหลายคนเห็นว่าสิ่งที่เขาทำน่ะมันดี ตราบใดที่เรายังมีชีวิตอยู่เราไม่อาจสรุปได้ว่ามันดีหรือไม่ดี

"น้องๆที่มาอยากเป็นคนดีคนเก่ง จริงๆแล้วมันไม่มีคนเก่ง ไม่มีใครดีเกินใคร ทุกคนเริ่มต้นเมื่อไหร่ก็ได้ที่คิดว่ามันใช่ เราเจอมาเยอะพี่วิชาเก่งจังเลย ที่ผ่านมาทั้งหมดมีแต่คนด่าผมใช่ไหม แล้วอยู่ดีๆเสือกมาดีเอาวันนี้ด้วยเหตุผลกลใด จริงๆที่มันเกิดขึ้นวันนี้ไม่ใช่เพราะความเก่ง คนนี้ (ชี้ไปที่ชาญชัย) เลวสุดๆ ตีหัวหมา ด่าแม่เจ๊ก คนนี้โง่สุดๆ ดื้อชิบหาย (ชี้ไปยังอาเดล) แต่เราต่างคนต่างมีพลัง คนที่มีพลังคือคนที่ทำอะไรได้สุดกู่ มันไม่ได้ตั้งใจที่จะทำเลว แต่โอกาสไม่มีให้ใช่ไหม คุณมีความพร้อมในการทำทุกอย่าง แต่โอกาสไม่มี ผมรู้ตรงนี้นิดหนึ่ง คุณรู้ตรงนี้นิดหนึ่ง ถ้าเรามาร่วมกันได้ มาทำร่วมกัน ทุกอย่าง มันเกิดอะไรขึ้นมาแน่นอนเลย บนนี้ถูกแบ่งแยกมาสามสิบสี่สิบปีแล้ว ถูกแบ่งแยกโดยหน่วยงาน ด้วยองค์กรศาสนาที่เข้ามาแย่งชิงประชากรเพื่อหวังเม็ดเงิน ทุกดอยในประเทศไทยเกิดขึ้นมาด้วยแบบนี้ เขาเป็นพี่น้องแซ่เดียวกันด้วยซ้ำไป

"...วันนี้เราก็เลยพยายามมาพูดคุยกันว่า ให้ลืมการรับได้ไหม มารวมกลุ่มกันแล้วสร้าง สร้างให้ตัวเอง พอเราพร้อมแล้วเราก็จะเผื่อแผ่ ไม่ใช่การให้นะ แล้วก็จะเกิดการอยู่ร่วมขึ้นมาเองในสังคมเล็กๆ ที่เราทำกันมา 7 ปีเนี่ย ก็ชัดเจนขึ้นมาเรื่อยๆ พวกเราซึ่งถูกนักวิชาการ ถูกกลุ่มส่งเสริมเริ่มสร้างจากองค์กรต่างๆ ทั้งภาครัฐหรือต่างประเทศบอกว่า มีมนุษย์บนดอยช้างนี้แหละโง่ที่สุด ดื้อที่สุด ขี้เกียจที่สุด ผมเอาตรงนั้นมารวมกัน อยากพิสูจน์ให้ทุกคนเห็นเรามาเสริมฐานเรื่องของการอยู่ร่วม หาช่องทางของการอยู่รอดในระยะเวลาหกปีกว่าเราก็สามารถร่วมกันได้ชัดเจนน่ะ อาจจะไม่ร้อยเปอร์เซ็นต์ แต่ก็ได้ร่วมสร้างแล้ว"

ทุกวันนี้ประชากรชาวดอยช้าง 80 กว่าเปอร์เซ็นต์ของประชากรจำนวนสองหมื่นกว่าชีวิต จาก 800 ครัวเรือน เป็นเกษตรกรสมาชิกผู้ปลูกกาแฟของบริษัทดอยช้าง

"เราไม่ได้คิดธุรกิจเป็นหลัก คนมองว่าเรารวย เพราะเราคุยกันเป็นร้อยล้าน พันล้าน เราร่วมกันศึกษา ทำคนเดียวไม่ได้ ทุกวันนี้มันเกิดขึ้น เพราะทุกคนร่วมกัน ทุกคนสามัคคีกัน มีความอดทน ความพยายาม มีความตั้งใจ ทุกหมู่บ้านทำได้หมด ผมท้าเลยภายใน 2 ปี แต่ก่อนที่นี่เป็นจุดเริ่มต้น เป็นการเรียนรู้ขององค์กรการอยู่ร่วม ใช้เวลานานหน่อย 5 ปี ถ้าเอาจากตรงนี้ไปใช้ 2 ปีได้เลย อีโก้เป็นเรื่องดี ผม

□□□□□□□□□□□.indd 28-29 5/18/09 11:29:25 AM

สอนพี่น้องผม การรู้จักตัวเองเป็นเรื่องดี แต่การหลงตัวเองเป็นเรื่องไม่ถูกต้อง...”

อุปสรรคในช่วงแรกของชาวดอยช้างนั้นมาจากหลายอย่าง ทั้งคนในหมู่บ้านที่มองว่าคนกลุ่มนี้มาสุมหัวทำอะไรกัน แต่ก็ไม่ถึงกับต่อต้าน หรือจากธนาคาร ในช่วงขยายฐาน ตั้งเป็นบริษัท ราวปีที่สาม เกิดวิกฤติทางการเงินอย่างหนัก ธนาคารที่เคยตกลงเรื่องเงินกู้กลับลำ ชาวดอยช้างต้องเทขายกาแฟที่มีอยู่ในโกดังจนหมดเกลี้ยง ในที่สุดก็ได้รับความช่วยเหลือจากกัลยาณมิตรหลายท่าน จนแก้ปัญหาพอลุล่วงไปได้ จากนั้นมา เมื่อเริ่มเป็นที่รู้จัก ธุรกิจขยายใหญ่โต ทำกำไรก็ต้องผจญกับเสียงครหานินทาอยู่ไม่ขาด ถึงตอนนี้ฉันคันปาก อดถามไม่ได้ว่า ที่อ่านพบว่าพี่วิชานอนร้องไห้นั้นหนักใจเรื่องอะไร มีอุปสรรคมากมายแค่ไหนหรือ

“โคตรเยอะเลย มีทุกวัน ที่บอกนอนร้องไห้ เป็นแค่คำพูด เราแก้ปัญหากันวันต่อวัน คนเราน่ะไม่มีจะกิน หิวข้าวก็อยากร้องไห้แล้ว (ขึ้นเสียงสูงกลั้วหัวเราะ) ...จริงๆที่ผมน้อยใจ เพราะถูกหาว่าสิ่งที่เราสร้างเพราะผมฟอกเงิน เพราะอิทธิพล

“ทุกวันนี้คนมอง ต้องมีทหารเป็นแบ็กแน่เลยถึงอยู่ได้ ต้องมีนายทุน ญี่ปุ่น ฝรั่งเศส เยอรมัน ไม่ก็ต้องฟอกเงิน ไม่ก็อิทธิพลซิบหายเลย”

ประธานกลุ่มวิสาหกิจกล่าวซื่อๆ *“ผู้บริหารก็มีพี่วิชา มีอาเดล เครือข่ายมีผมและเกษตรกร 12 กลุ่ม มีแค่เนี้ย ไม่มีนายทุน ไม่มีอะไรซักอย่าง”*

เรื่องราวในวงดำเนินไปอย่างเข้มข้น นอกจากอาบ๊อ ประธานบริษัท ก็มีอาเดล ชาญชัยกับพี่น้องเกษตรกรอีกสองคน ข้างๆอาเดลมีมิกะ น้องสาวเข้ามาร่วมวงหลังจากพักดื่มชา

ฉันยกกาแฟสีน้ำตาลเข้มในแก้วใสขึ้นดื่ม อากาศเริ่มเย็นลงเรื่อยๆ ถ้วยนี้เป็นถ้วยที่สามหรือสี่จำไม่ได้แล้ว แต่น่าประหลาดตรงที่ไม่ทำให้เกิดอาการฤทธิ์กาแฟซ่าน คลื่นไส้ ปวดศีรษะเหมือนเวลาดื่มกาแฟเข้าไปมากๆ มารู้ทีหลังว่า กาแฟที่นี่เป็นกาแฟชนิดพิเศษ (speciality coffee) มีกาเฟอีนในปริมาณต่ำกว่ากาแฟทั่วไป ดื่มแล้วชุ่มคอเพราะมีกรดผลไม้ปริมาณมาก เป็นกาแฟที่มีรสชาติเฉพาะตัว หอม และปลูกได้บางพื้นที่เท่านั้น ทั้งโลกมีอยู่แค่ 10 เปอร์เซ็นต์ มิน่าล่ะ! ลิ้นฉันยืนยันว่า กาแฟดอยช้างอร่อยกว่าที่เคยกินที่ไหน หนำซ้ำรสชาติยังดีเหมือนกันทุกถ้วย

หนุ่มผมสั้นตัวล่ำเดินเข้ามา อาบ๊อกวักมือเรียก

“ลีพีสวัสดีพี่ๆ มา มานั่งด้วยกัน...ลีพีถือเป็นคนเข้มแข็งคนหนึ่ง เป็นนักออกแบบเครื่องจักรทุกตัวในโลก ทั้งที่ไม่ได้เรียนหนังสือ”

ลีพีอายุ 28 เป็นลูกหลานเครือเดียวกันเหมือนพี่น้องคนอื่นๆในดอยช้าง เขาจบชั้นประถม 4 ออกไปหาประสบการณ์ชีวิตตามปั๊ม ร้านอาหาร และโรงงานขนาดเล็กที่ จังหวัดนครปฐม เป็นโรงชุบสังกะสี เมื่อถึงฤดูเก็บเกี่ยวก็กลับขึ้นดอย และได้เข้าร่วมกับกลุ่ม เขานี่เองคือผู้ถอดแบบเครื่องจักรสำหรับสีหรือถอดเปลือกกาแฟจนได้มาตรฐาน ถึงขั้นสร้างเองได้ในต้นทุนราคาถูกกว่าสั่งซื้อจากต่างประเทศ จนกระทั่งประเทศใกล้เคียงเช่นจีนสั่งซื้อแล้วในเวลานี้

ส่วนชาญชัยนั้น เขาเคยเป็นประธานสภา อบต.มาก่อน แต่เป็นคนไม่เอาไหน อย่างไรหนอถึงได้กลายมาเป็นประธานกลุ่มวิสาหกิจเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟ

“ผมเลวจนไม่มีใครเอาผมแล้ว เมื่อก่อนผมอยู่ในหมู่บ้าน มีเรื่องกันทุกวันทุกคืนเลย ก่อนเข้ามาหาพี่วิชา เขารู้ว่าผมเป็นคนยังไง เป็น

□□□□□□□□□□□.indd 30-31 5/18/09 11:29:26 AM

เพื่อนรุ่นเดียวกับอาเดล แต่ความคิดจะสวนทางกัน อาเดลต้องการให้ชาวบ้านอยู่รอด บ้านดอยช้างมีแต่ปลูกกาแฟ ของเขาพยายามที่จะสร้าง ของผมพยายามที่จะทำลาย ผมไม่ได้ปลูกกาแฟ ปลูกแค่มะเขือเทศ ผมกินเหล้า เที่ยว เล่นไพ่ ไม่ได้ตั้งใจมา มาเที่ยวหาเพื่อน อาบ๊อก็อธิบายให้ผมฟังว่า การเป็นคนนี่มันต้องอย่างนี้นะ ใช่ไหม ต้องมีจิตสำนึก ต้องช่วยเหลือเพื่อน ต้องสร้างอะไรให้เป็นองค์กร สร้างอะไรแบบให้มีความเข้มแข็งขึ้นมา"

อาบ๊อบอกว่าหลังจากการพูดคุยครั้งนั้นเพียง 2-3 เดือน ชาญชัยก็มาเลย พร้อมกับรวบรวมพี่น้อง 50-60 ครอบครัว ตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนขึ้น

ลีพีกับลีเจ (เบเช) ชายหนุ่มลูกพี่ลูกน้องวัยเดียวกันแลกเปลี่ยนกับเราในฐานะตัวแทนคนหนุ่มสาวว่า ก่อนที่กาแฟจะช่วยให้ชาวดอยช้างมีความมั่นคงอยู่รอดได้นั้น เขาและเพื่อนๆวัยเดียวกัน ซึ่งไม่ค่อยมีใครบากบั่นเรียนจนจบชั้นประถม และยิ่งมีน้อยคนลงไปอีกที่จะได้ลงไปเรียนต่อชั้นมัธยมในตัวเมือง ได้พากันลงไปแสวงโชค หาประสบการณ์ชีวิตด้วยการเป็นลูกจ้างตามหัวเมืองต่างๆ

"ลงไปกับเพื่อนๆไปกันหลายคน ยังไม่รู้ว่าเชียงใหม่เป็นยังไง อยากจะไปสัมผัส ไปเชียงราย กรุงเทพฯ ไปแค่ช่วงสั้นๆ ไปอยู่ตามปั๊ม ร้านอาหาร เราอยากไป อยากรู้อยากเห็น ไปเปิดหูเปิดตา ...

ฉันสงสัยว่าเด็กหนุ่มรุ่นลีพีที่วันนี้อายุยังไม่ถึง 30 ตอนนั้นมีบัตรประชาชน-เครื่องรางคุ้มกันตะรางสำหรับคนชายขอบแล้วหรือ

"ไม่มีครับ บัตรนี่เพิ่งได้ไม่กี่ปีนี้เอง เราเป็นเด็ก โดนจับก็คุยกัน ขอเขา ยังเป็นเด็ก ไม่อันตรายเท่าไหร่ ยังไถเงินไม่ได้"

ได้ยินว่าลีพีเป็นคนถอดแบบเครื่องนี่นา

"ครับ ก็ช่วยๆกัน ปรึกษากัน มาดัดแปลงเอง"

ได้ประสบการณ์จากโรงชุบหรือ

"ส่วนหนึ่งครับ แต่กาแฟมันไม่มีต้นแบบ เราจะมีช่างอยู่ที่สุราษฎร์ฯ ก็ขึ้นมาดู เราก็คุยได้ว่าอยากให้เป็นอย่างนี้ ก็ลองผิดลองถูก แล้วก็ปรับดูใช้ได้บ้าง ไม่ได้บ้าง ก็ต้องบอกพี่เขา เราทำไม่หยุด ทำเสร็จก็ลองเลย มันไม่ดีก็แก้ไขตรงนั้นเลย เพราะเราต้องทำให้ดีที่สุด ก็มานั่งสุมหัวกัน ทุกคนก็มา พี่ๆก็เปิดให้เด็กๆแสดงความคิดเห็น"

ในเมืองไทย หรือทั้งโลก ยังไม่มีเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟกลุ่มไหนเลยที่ผลิตกาแฟครบวงจร ควบคุมคุณภาพตั้งแต่พื้นที่การผลิต การคัดสายพันธุ์ วิธีปลูก การดูแลเอาใจใส่ จนกระทั่งค้นคว้าหาขั้นตอนในกระบวนการแปรรูป ทั้งการสี การหมัก การคั่ว จนได้คุณภาพดีเลิศอย่างดอยช้าง โดยใช้เวลาแค่ 4 ปีกว่าเท่านั้น

"เร็วมาก เหมือนไวรัส เหมือนตัวอะไรนะที่แบ่งตัว เออ อะมีบา" วิชาพูดถึงการขยายตัวของพื้นที่ปลูกและปริมาณผลผลิต ซึ่งสร้างมูลค่าทางการค้าเพิ่มขึ้นอย่างพรวดพราดปีต่อปี

ใช่แต่จะลุยปลูกเพื่อเพิ่มผลผลิตอย่างเดียวเท่านั้น พวกเขายังควบคุมดูแลรักษาสภาพแวดล้อม ไม่ว่าจะในไร่กาแฟ หรือว่าจากระบบบำบัดน้ำเสีย

"มีอาจารย์ นักวิชาการต่อต้านว่าปลูกกาแฟมีโทษ ท่านจบเมืองนอก ดูงานที่เมืองนอก แล้วมาบอกว่า ปลูกกาแฟทำลายป่า นั่นคือสิ่งที่ท่านรับรู้มา...จริงๆเป็นยังไง ป่ากับกาแฟ ปี 2512 ในหลวงท่านนำเข้ามา 2516 ปฏิบัติการ มันเป็นกาแฟที่อยู่กับป่า"

อาเดลอดไม่ได้ "เขาทำอะไรในห้องอย่างเดียว เขาไม่เคยมาตรงนี้จริงๆ

□□□□□□□□□□□.indd 32-33 5/18/09 11:29:27 AM

"ป่าไม่ต้องไปปลูกหรอก ป่าจะขึ้นเอง ถ้าคนไม่เข้า ผมบอกไปอย่างนี้ ผมโดนด่า เขาไม่เข้าใจโครงสร้างของเกษตรกรไทย...คุณไม่รู้อย่าเสือก อย่าทำลายคนที่เขาสร้าง ผมหยาบคายนะ ในการหักล้างในวงวิชาการ ในที่ประชุม ตีนนี่ปลิวว่อน บางทีก็มีอย่างอื่นด้วย ผมโตมากับยาย ยายเป็นคนเลี้ยงผมมา ภาษาไทยสมัยก่อนมันเป็นแบบนี้ ตีนเป็นตีน"

แต่ฉันได้เห็นและได้ยินอีกด้านหนึ่งด้วย คำพูดจาที่ไพเราะสุภาพทั้งกับพวกเรา และคณะผู้มาเยี่ยมชม รวมทั้งคำสอนสั่งน้องๆว่าให้อดทน รับฟังคำด่าว่าจากคนข้างนอก เพื่อยึดถือเป็นกระจกส่องตน

ชาญชัยเอ่ยบ้าง *"ผมเคยถูกกล่าวหาว่าทำลายสิ่งแวดล้อม ผมถูกร้องเรียนไปที่อบต.จากการแปรรูปกาแฟ*

"ไม่มีที่ไหนในประเทศไทยที่มีระบบการจัดการป้องกันเท่ากับที่ดอยช้าง อันนี้ผมไม่ได้พูดเองนะ แต่เป็นหน่วยงานของ United Nation ที่ผ่านการดูงานมาทั่วโลกแล้ว ดอยช้างชัดเจนที่สุด

"เราเชิญผู้รู้มาอบรมจากมหาวิทยาลัยต่างๆจากธนาคารให้มาสอนระบบระเบียบในการจัดการ เรื่องการเพาะปลูก เราเชิญนักวิชาการเกษตรในการวิเคราะห์วิจัยดิน ในการรักษา environment เราเชิญหัวหน้าภาควิชาวิศวะสิ่งแวดล้อมจาก มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เชิญเรื่องไบโอออร์-แกนนิกส์เฟอร์ติไลซิ่ง (bioorganics fertilizing)

"เรื่องการจัดการสิ่งแวดล้อม การปลูกป่าทุกปีที่เราเริ่มมาโดยไม่ต้องพึ่งอะไรเลย"

คิดไม่ถึงว่า เช้าวันรุ่งขึ้น ไหล่เขาข้างๆร้านกาแฟที่เราไปขอดื่มแก้หนาว จะพบพี่น้องกำลังช่วยกันปลูกป่าพอดี ว่าแต่น้ำเสียจากกาแฟล่ะ

"ระบบน้ำทิ้งเป็นน้ำเสียได้ แต่สามารถ circulate (หมุนเวียนกลับไปใช้) ได้ 85 เปอร์เซ็นต์ เราปรึกษากับคณะวิศวะสิ่งแวดล้อม (มช.) กับ UN มาตั้งแต่ก่อนทำอะไรเสียอีก ไม่ใช่เราคิด แต่เราแคร์ (เน้นเสียง)"

ข้อกำหนดของกลุ่มเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนสำหรับที่ตั้งอาคารแปรรูปกาแฟนั้นกำหนดไว้ชัดเจนว่า เกษตรกรที่รวมกลุ่ม (plant) ซึ่งปัจจุบันมี 12 กลุ่มนั้น จะต้องอยู่ห่างจากชุมชนอย่างน้อย 1 กิโลเมตร มีบ่อบำบัดน้ำเสีย พร้อมทั้งบ่อหมักปุ๋ยชีวภาพ ซึ่งได้วัตถุดิบที่ทิ้งแล้วจากขบวนการแปรรูปนั่นเอง มิกะบอกฉันว่า

"ปุ๋ยจากกาแฟนี่สุดยอดเลยนะพี่ ทุกส่วนของกาแฟนี่มีประโยชน์หมด"

ต้นไม้ที่ปลูกในไร่กาแฟนั้น มีทั้งผลไม้เมืองหนาว เช่น มะคาเดเมีย ซึ่งกำลังเพิ่มปริมาณการปลูก มีทั้งสะตอที่ริเริ่มมาไม่นาน รวมทั้งบ๊วยหรือท้อ ซึ่งมีความเหมาะสม ให้ร่มเงาพอดีๆตามที่ต้นกาแฟต้องการ แต่อันที่จริงแล้ว กาแฟทั้งหมดบนดอยช้างปลูกบนพื้นที่ทำกินประมาณ 20,000 ไร่ที่หลวงให้มา ไม่ได้ถากถางป่าเพื่อขยายพื้นที่ออกไป แต่เป็นการเปลี่ยนจากการปลูกพืชชนิดอื่นมาเป็นกาแฟ หรือลงกาแฟให้เต็มพื้นที่เดิมซึ่งมีแค่ไม่กี่ต้นต่างหาก

□□□□□□□□□□□.indd 34-35 5/18/09 11:29:29 AM

Academy of Coffee

ก่อนเข้านอนคืนนี้ ซึ่งดูท่าว่าจะดึก ฉันชวนคุยถึงที่มาที่ไปของอาคารซึ่งเป็นเรือนพัก

"เราสร้างอะคาเดมีขึ้นมาเพื่อเป็นศูนย์รวมในการสื่อสาร การอบรม การเรียนรู้ เป้าหมายของเราคือ ทำอย่างไรให้ทุกคนมีความรู้ ไม่ใช่เด็กรุ่นใหม่ แม้แต่คนโตแล้ว วันนี้ทุกคนได้มีโอกาสละ โดยมีอะคาเดมีเป็นศูนย์กลาง เราก็จะชวนทุกคนมา สิ่งที่เป็นความรู้ วิทยาการใหม่ๆ ใครอยากเรียนรู้เรื่องนี้ ใครอยากศึกษาเรื่องนี้ เข้ามาศึกษาเรียนรู้กัน เราเชิญมาจากทั่วโลกหนา ไม่ใช่แค่ประเทศไทย ไม่ใช่เล่นๆนะบนนี้เนี่ย (หยุดหัวเราะ)"

สถาบันวิชาการการเรียนรู้ด้านกาแฟ (Doi Chaang Academy of Coffee) ทำพิธีเปิดไปเมื่อวันที่ 16 เมษายน 2550 เป็นอาคารหลังใหญ่ มีทั้งห้องทดลอง ห้องประชุมสัมมนาขนาดจุคน 40-50 คน ที่เชื่อมต่อไป

คล้ายฐานตัวแอลคือ โถง ห้องรับแขก และส่วนสำนักงาน โถงกว้างจัดวางผลิตภัณฑ์ เกียรติบัตร โล่รางวัล และภาพถ่าย สำนักงานแบ่งส่วนลึกเข้าไป คืนนั้นเราได้พักนอนอย่างสบายบนชั้นสองซึ่งเป็นเรือนนอนโล่งยาว ขณะประธานบริษัทนอนที่ประจำ บนพรมใต้โต๊ะทำงาน ส่วนเจ้าหน้าที่ฝ่ายการเงินผู้กุมเงินหลายพันล้านนอนบนโซฟาในห้องรับแขก

"รุ่นผมเป็นรุ่นที่ 57" อาเดลกล่าว

"อะคาเดมีสร้างขึ้นมามีเสา 57 ต้น เพราะผมถือว่าอาเดลเป็นคนที่มีไฟในการสร้างฐานของวัฒนธรรมใหม่ ของความคิดใหม่ เป็นคนที่โตเต็มที่แล้ว พร้อมที่จะสั่งสมความรู้ และพร้อมที่จะเสริมอีก generation ต่อไปละ"

ปกติแล้วบนดอยช้างไม่มีช่างก่อสร้าง แต่หลังจากเกิดบริษัทกาแฟดอยช้างก็เริ่มมีช่างขึ้นในหมู่บ้าน เพราะนับตั้งแต่อาคารหลังแรก

คือโรงเก็บกาแฟทุกคนก็ได้ช่วยกันลงแรงพวกเขาเล่าว่าตอนแรกอ๊อกไม่เป็น เชื่อมไม่เป็น ก็ให้ช่างขึ้นมาทำอยู่สามวัน จากนั้นก็ทำกันเอง

"ต่อไปอายุก็ 58 นะ... 59 อีกหน่อยเราก็ไปแล้ว ไม่แน่พรุ่งนี้อาจจะไปแล้ว" อาเดลพูดยิ้มๆ

อาบ๊อพูดต่อเหมือนใจเดียวกัน *"แต่เราต้องสร้างอะไรไว้ ไม่ใช่เพื่อให้ตัวเอง แต่เพื่อสังคม วงศ์ตระกูล"*

อาเดลหันมา

"เราไม่ได้หวังเฉพาะดอยช้างนะฮะ เราหวังให้ทุกๆดอย เพราะด้อยโอกาสหมด เราก็เลยสร้างโอกาสให้คนอื่นด้วย คือเราไม่มีโอกาสบัตรเอย อะไรอย่างที่เล่ามา ดอยอื่นเขาจะไม่มีโอกาสศึกษาเรื่องกาแฟที่อื่น หรืออะไรที่ทำดีๆ (เหมือนดอยช้าง)"

ฉันถามทั้งสองท่านว่าได้เข้าไปช่วยดอยอื่นๆไหม คำตอบคือไม่ เหตุผลคือ

"เราเปิดกว้าง เพราะเข้าดอยอื่นยาก มีพ่อค้า เราเปิดกว้างตรงนี้ กาแฟทำเงิน มันสร้างสื่อ แต่หลังจากนั้นมีอะไรตั้งเยอะ คุณมาแลกเปลี่ยนกับเราสิ แต่ละพื้นที่จะมีคนรุ่นเดียวกัน คุยกันได้

"มีดอยอื่นมาเรียนรู้เรื่องกาแฟ จากลาว พม่า แล้วก็กลับไปปลูกเป็นร้อยๆกลุ่ม รู้จากปากต่อปาก จากของเรา (กาแฟ) ไปถึงเว็บไซต์แพร่ไปถึง ได้ผลบ้าง ไม่ได้ผลบ้าง ตอนนี้กำลังทำรูปแบบให้เป็นต้นแบบให้ประเทศในอเมริกาใต้ศึกษาอยู่... มากันเยอะ มาศึกษาเรื่อง cooperative

"เราเป็นตัวอย่างการอยู่ร่วมที่ดีที่สุดในโลก (พูดประชดขันๆ) ทั้งโง่ ทั้งดื้อ ขี้เกียจ ไม่มีศักยภาพในด้านใดก็แล้วแต่ แต่ด้วยระยะเวลาแค่ 6-7 ปี ชุมชนที่ถูกสร้างขึ้นมา องค์กรที่สร้างขึ้นมาเริ่มเป็นรูปธรรม ถึง

□□□□□□□□□□□.indd 38-39 5/18/09 11:29:33 AM

แม้ว่าในชุมชนอาจจะยังไม่ร้อยเปอร์เซ็นต์ วันนี้เป็น case study (กรณีศึกษา) ที่ใหญ่มาก เป็น case study ของคนทั้งโลก

"แต่ก่อนมีรายได้แค่ 6-7 พันบาท ทุกวันนี้ได้เป็นล้าน เป็นความภูมิใจ หมู่บ้านทำรายได้สองสามพันล้าน เราจะสร้างการอยู่ร่วม คำตอบของทุกคนเป็นแบบนี้"

อาเดลได้จังหวะ *"กาแฟทำให้คนมารวมกันได้ ทุกคนมีจุดมุ่งหมายเดียวกันไม่ว่าศาสนาไหน"*

"พี่น้องหลายดอยมาถามว่าเราทำยังไง เราสร้างคุณภาพเท่านั้นเอง เราสอนฟรีมา 4 ปี ตังค์ไม่เคยคิด นักศึกษามาจากเมืองนอก คิด! เรารู้เยอะ ถ้าเรื่องกาแฟนะ เราส่งบุคลากรไปอบรมที่มิลาน ไปอยู่แวนคูเวอร์ ไปเรียนรู้จากทั่วโลก"

รู้ที่มาที่ไปขนาดนี้แล้ว คืนนี้คงนอนตาหลับนะ...แต่วงคุยวันนี้ยังไม่เลิกหรอก

ตอนที่มาถึง ฉันเข้าใจว่าคงจะได้พบพนักงานในชุดเครื่องแต่งกายรัดกุมเรียบร้อย เช่นผู้หญิงสวมกระโปรง ได้พบคนทำงานออฟฟิศ ทั้งสำนักงานในตัวเมืองเชียงราย หรือบนนี้ ก็เขาเป็นบริษัทธุรกิจหลายพันล้านนี่นา แต่ดูไปดูมาก็เห็นมีแค่สี่ห้าคนที่ตามสบายเป็นกันเองอยู่ในวงคุยนี้

บริษัทที่ไร้ระบบ

"อยู่ข้างนอกมองดอยช้างไม่เหมือนกันเนาะพี่เนาะ มองจากภายนอกยิ่งใหญ่ ข้างในเป็นบริษัท ต้องมีรูปแบบอะไร อย่างที่พี่วิชาบอกของพวกผมอยู่ด้วยการอยู่ร่วม อย่างพวกผมเป็นเกษตรกรอย่างนี้ ไม่มีสิทธิจะมานั่งกินเหล้ากับประธานบริษัทกาแฟดอยช้าง"

"มันไม่ใช่ระบบธุรกิจ ตั้งแต่อาเดลไปบอก พี่ครับช่วยกันคิดช่วยกันทำ ผมไม่ได้คิดเรื่องธุรกิจ แต่ธุรกิจต้องเกิดไหม ต้องเกิด ต้องสร้างกระทรวงพาณิชย์ กระทรวงการคลังขึ้นมาอย่างเร่งด่วนเพื่อดูแลเม็ดเงิน ผมเองพี่น้องให้เกียรติเป็นผู้นำ เป็นผู้วางนโยบาย ผมไม่เคยแตะต้องเงินบาทเดียวจนวันนี้ มีแค่หน้าที่ว่าจะใช้เงินไปทางไหน"

คุยกันไปมาสักพัก ฉันก็เริ่มหายงงเรื่องบริษัทที่ไม่มีระบบ บางตำแหน่งก็ไม่มีคนทำตายตัว พนักงานไม่มีใครได้รับเงินเดือน พอค่อยๆ นึกทบทวน ภาพในสมองก็ออกมาทีละภาพ

□□□□□□□□□□□.indd 40-41 5/18/09 11:29:36 AM

มีคนสามสี่คนมารวมกันปรึกษาหาทางรอด แก้ไขปัญหาเรื่องการปลูกกาแฟ พอพบหนทางปฏิบัติได้จริง กลุ่มที่เป็นต้นคิด แยกตัวทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางหรือบริษัทแม่ มีโรงเก็บ โรงสี เครื่องคั่ว ส่งขายทำการตลาดทั้งในและต่างประเทศ กลุ่มที่ปลูกก็ปลูกไป มีการแบ่งเป็นกลุ่มชัดเจน 12 กลุ่ม คล้ายบริษัทลูก บริหารกันเอง และวางกฎระเบียบสำหรับปฏิบัติร่วมกัน อาทิ ควบคุมคุณภาพ เช่น ดูแลพื้นที่การผลิตให้อยู่ในช่วงความสูงเหนือระดับน้ำทะเลที่กำหนด (1,200-1,700 เมตร) ดูแลเรื่องสิ่งแวดล้อม ทั้งการปลูกต้นไม้ในสวนกาแฟ และที่โรงหมัก ...อืมน่าจะเป็นแบบนั้น

"ตอนนี้กาแฟดอยช้างก็เป็นของกลุ่มพี่น้องบนดอยช้างทั้งหมด ใน 12 กลุ่มเป็นของพี่น้องลีซอกับคนจีน 2 กลุ่ม ที่เหลืออีก 10 กลุ่มเป็นของพี่น้องอีก้อ ...ตอนนี้พวกเราประกันราคาขั้นต่ำที่ 100 บาท/กิโล ราคาจะขึ้นหรือลง คณะกรรมการในเครือข่าย 12 กลุ่ม จะเป็นผู้กำหนดเอง ไม่ได้มาจากผมหรือพี่วิชา"

ที่บริษัทนั้นเราได้พบแล้ว ทั้งท่านประธาน (อาบ๊อ) ท่านกรรมการผู้จัดการ (อาเดล) ผู้จัดการฝ่ายบัญชีและทรัพย์สิน (มิกะ) วิศวกรโรงงาน (ลีพี) เจ้าหน้าที่แผนกปฏิบัติการ (ลีเจ) ธุรการ (น้องดาสาวน้อยหน้าใสที่มาไหว้สวัสดีเราแล้วรีบกลับบ้าน แต่โปรดเข้าใจตรงกันนอกจากสองตำแหน่งแรกแล้ว ฉันตั้งของฉันเอง) ยังมีน้องๆผู้หญิงผู้ชายอีกสองสามคนซึ่งเพิ่งเรียนจบมาหมาดๆ ช่วยงานทั้งที่บริษัท ชงกาแฟที่ร้าน บางครั้งก็ไปคั่วกาแฟ และผลัดกันเป็นวิทยากร ส่วนผู้ปลูกเราก็พบชาญชัย พงศ์อนุรักษ์ภูมิ ประธานเครือข่ายกลุ่มวิสาหกิจชุมชน (กลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟ)

ลีพีบอกฉันว่า ทุกคนสามารถบอกเล่า อธิบายเรื่องกาแฟได้

เพราะแต่ละคนร่วมทำกันมาตั้งแต่ต้น และมีไร่กาแฟของตนทุกคนไป แต่ใจจริงเขาไม่ชอบพูดหรอก ให้ทำง่ายกว่าพูด มิกะก็บอกว่า อย่าพูดอะไรยากๆกับพวกหนูนะ เพราะจะงง ไม่เข้าใจ แต่ว่าพี่น้องพูดไทยไม่ชัด เหล่านี้แหละที่เป็นวิทยากรให้ความรู้แก่ผู้ที่มาอบรม หรือสนใจดูงาน ทั้งจากเมืองไทยและต่างประเทศ ทั้งชาวบ้านทั่วไปและฝรั่ง นักศึกษาปริญญาตรีปริญญาโทที่เข้ามาทำวิจัย

□□□□□□□□□□□.indd 42-43 5/18/09 11:29:37 AM

ความภาคภูมิใจในความเป็นชนเผ่า

"แต่ก่อนเด็กอีก้อไปเรียน ป.1 ป.2 ก็อาย ไปเรียน ม.1 ม.2 ยิ่งอายใหญ่เลย เข้าไปในโรงเรียนทุกคนดูถูก อีก้อกินหมา อีก้อสกปรก วันนี้ลูกหลานเราเรียนจบปริญญาตรี ปริญญาโท brief งานเป็น present เป็น หนูเป็นอีก้อค่ะ บ้านหนูอยู่ดอยช้าง บ้านหนูปลูกกาแฟ หนูภูมิใจมากเพราะว่ากาแฟที่พ่อแม่หนูปลูก วันนี้อยู่ระดับโลกแล้ว"

อาเดลเสริมอาบ๊อ *"ทุกคนกล้ารับว่าเราเป็นอีก้อหมด หนูเป็นอีก้อ ฉันเป็นอีก้อ ไม่ได้เก่งนะครับ แต่เราได้ถึงขนาดนี้ ยอมรับเลยว่าเราเป็นอีก้อ ผมคิดว่านี่เป็นจุดที่น่าภูมิใจที่สุดของพี่น้องบนภูเขา"*

พอเราถามเรื่องวัฒนธรรมชนเผ่า วิชาตอบทันที

"เป็นเรื่องยิ่งใหญ่กว่าที่ใครคิด วันนี้เราส่งเด็กสองคนไปเรียน

เรื่องชนเผ่าระดับปริญญาตรี ปริญญาโท ทุกวันนี้วัฒนธรรมถูกบิดเบือน โดยฝรั่งที่เอาเด็กชาวเขาไปเลี้ยงตั้งแต่เด็ก ปีนี้พวกเราสองคนจะไปเรียนโบราณคดีเรื่องอีก้อ กะส่งให้ถึง ph.d เจาะลึกลงไป มีคนเดียวที่ศึกษาลึกในเรื่องนี้คือจิตร ภูมิศักดิ์...ข้อมูลตรงนี้ ผมขอเวลาอีกสัก 10 ปี ลูกหลานผมเริ่มต้นจาก 2 อาจจะมีเพิ่มเข้าไปอีก นอกจากศึกษาในมหาวิทยาลัยแล้ว เราก็จะลงลึกไปถึงหมู่บ้านต่างๆ

"วันที่ 16-17 เมษายน ของทุกปี เราจะมีงานคารวะผู้อาวุโส เป็นงานของกาแฟดอยช้าง มีการพูดคุยเรื่องวัฒนธรรม จัดมาแล้ว 2 ปี ได้ผลครับ เราเชิญพี่น้องมาจากประเทศพม่า ลาว ประเทศจีน"

วันนี้จากกาแฟ อยู่รอดด้วยการอยู่ร่วม ดอกผลกลับงอกเงยไกลกว่าที่คิด กาแฟไม่ใช่กาแฟธรรมดา แต่เป็นกาแฟระดับโลก การอยู่รอดกลายเป็นความอยู่ดีกินดี ไม่ใช่แค่ในแง่ชีวิตความเป็นอยู่ แต่ลึกซึ้งสู่จิตวิญญาณของเผ่าพันธุ์ แล้วยังเลยไปถึงอนาคต...

"วันหนึ่งในอนาคต หนี้หมดห้าถึงหกล้านเนี่ย เราจะสร้างคณะกรรมการขึ้นมาดูแล 3 จุด จุดของการบริหารจัดการ เราสร้างองค์กรขึ้นมา องค์กรต้องรับรู้ว่า กำไรทุกบาททุกสตางค์ไปไหน ต้องดูแลทุกคนเท่านี้ 60 เปอร์เซ็นต์ เป็นจุดของการรักษาพยาบาล การศึกษา 30 เปอร์เซ็นต์ อันนี้ผมให้มูลนิธิเข้ามาบริหาร เป้าหมายของมูลนิธิคือการรักษาพยาบาล การศึกษา แล้วยังมีอีก 10 เปอร์เซนต์คือปล่อยให้เงินงอกไม่เลิก ให้คณะกรรมการอีกชุดหนึ่งมาดูแล เป็นเงินฉุกเฉิน เป็น Emergency case สำหรับคนที่ต้องการสร้างอนาคตใหม่ สำหรับคนที่ขาดเหลืออะไรก็แล้วแต่

"...สร้างโรงเรียน ขนาด 200 คน จาก 2 ขวบถึง9 ขวบ ผมขอโตกว่านั้นไม่เป็นไร คิดเป็นแล้ว แต่ผมมั่นใจว่าผมสร้างรากแก้วที่ดีได้

ผมไปดูที่ญี่ปุ่น อิสราเอล สวีเดน มีคนที่พร้อมจะเป็นอาสาสมัครเยอะเลย"

ฉันถามถึงหลักสูตร ว่าจะเป็นโรงเรียนทางเลือกแบบนั้นหรือเปล่า

"เราศึกษาเพิ่มเติมเรื่อยๆ วันหนึ่งคิดว่ามันจะเป็นหลักสูตรที่เหมาะสม เด็กผมอาจจะเรียนช้าหน่อย 11 ขวบก็ไม่เป็นไร รากแก้วต้องแน่น ผมไม่ปล่อยให้ออกไปแบบรากคดรากงอ คนที่ประสบความสำเร็จ รากแก้วแน่น ในช่วงเวลา 6-7 ปี เราจะสร้างความมั่นคงทางการศึกษาให้เด็กได้ยังไง เพราะเขาต้องออกไปเจอระบบการศึกษาข้างนอกน่ะ ผมไม่กลัวที่จะนำเด็กรุ่นนี้ไปศึกษาในระบบการศึกษาข้างนอก ผมมั่นใจว่าถ้าสร้างรากแก้วที่ดีแล้ว ลูกหลานผมจะไปโตที่ไหนก็ได้ น่าจะปรับตัวไปในทางที่ดีด้วย เพราะภูมิต้านทานสูง"

เมื่อถามถึงครู ประธานผู้มีโครงการดีๆออกมาไม่หยุดยั้งกล่าวว่า

"คงมาจากทั่วโลก แต่เริ่มต้นจากตรงนี้ ที่เราเรียนรู้มา สิ่งผิดพลาดในชีวิต ทุกคนผิดพลาดมา กำลังหาทางออกได้ ผู้อำนวยการโรงพยาบาลแวนคูเวอร์พร้อมจะเป็น volunteer (อาสาสมัคร) ให้เขาคุยกับลูก ลูกเขาก็พร้อมที่จะมา คือตอนนี้เรากว้างไปเรื่อยๆ แล้วฮะ เพราะผมเดินทางตลอด ตอนนี้ผมอยู่ข้างนอกเยอะ เราก็ได้เจอคนอีกระดับหนึ่ง สูงขึ้นไปเรื่อยๆ และสิ่งที่เราทำเนี่ย คนเขามอง วันนี้อะคาเดมีเป็นพื้นฐานของมหาวิทยาลัย 7-8 มหาวิทยาลัยแล้ว"

ส่วนเรื่องโรงพยาบาลก็ไม่น่าแปลก ความห่างไกลของชุมชนบนดอยทำให้สาธารณูปโภค ความสะดวกสบาย ความเจริญต่างๆ เข้ามาถึงช้าอยู่แล้ว ไฟฟ้าเพิ่งมีมาไม่ถึงสิบปี เช่นเดียวกับบัตรประชาชน และโรงเรียนขยายโอกาส ในอดีตมีคนป่วยหนักสักกี่คนเล่า แบกสังขารลงเขาไปพบหมอได้ทันเวลา

"ถ้าเราเห็นว่า การรักษาพยาบาลไร้สาระ เราก็สร้าง 300 ล้าน

□□□□□□□□□□□.indd 46-47 5/18/09 11:29:41 AM

สร้างโรงพยาบาล โรงพยาบาลในเมืองแพงเกินไป นอน 2 คืน สองหมื่นเจ็ดใช่ไหม (หันไปถามมิกะ) ที่เราสี่ออกไป volunteer เพียบหมอที่ไม่ต้องการอะไรแม้แต่เงินเดือน เพราะองค์กรของเขาก็อยากมาเรียนรู้"

เรื่องราวส่วนใหญ่มาจากคำบอกเล่าของอาบ๊อ ซึ่งหยอกเย้าในภายหลังว่า ใครจะไปรู้ที่ผมพูดอาจจะไม่จริงก็ได้ ฉันเองฟังไปคิดไป หมอกยามค่ำคืนไหลล่องมาจากป่า ห้อมล้อมเราทุกด้าน พวกเราเริ่มหันไปหาเสื้อกันหนาว จู่ๆ ฉันก็โพล่งออกไป นี่มันปาฏิหาริย์ชัดๆ! ด้วยรู้สึกทึ่งจัดในตัวตนและความคิดของวิชา รวมทั้งข้อมูลพิเศษของกาแฟดอยช้าง

"ไม่ใช่ปาฏิหาริย์ เรื่องจริ๊ง (เสียงสูง) มันไม่ใช่แค่กาแฟ กาแฟเป็นอะไรที่ทำเงินได้เท่านั้น" วิชาสวนทันที ชาญชัยอธิบาย

"เป็นความจำเป็นที่เราต้องอยู่ร่วม พี่วิชาบอกว่า เราจะอยู่รอดได้ เราต้องอยู่ด้วยกัน เราต้องรวมกัน ผมคิดว่าอย่างนั้นนะ"

อาบ๊อใส่อารมณ์ *"ก็รวมกันแล้วถึงเข้มแข็งน่ะ ผมโคตรเก่ง คิดอะไรก็ได้ แต่ปลูกข้าวไม่เป็น ผมจะเอาอะไรแดก ผมถามแค่นี้ ปลูกบ้านก็ไม่เป็น แล้วผมจะอยู่ตรงไหน เขาปลูกข้าว ผมพัฒนาข้าว แต่ถ้าเราไม่ให้เกียรติซึ่งกันและกัน ไม่เคารพ ต่างคนต่างคิด ก็ไม่พัฒนา ไม่เกิดเมือง มันคือการอยู่ร่วม (เน้น)"*

"ผมคิดว่า เกิดจากความเข้าใจร่วมกัน และต้องเกิดจากการต่อสู้ มีเป้าหมายอันเดียวกัน ความคิด... แต่ผมคิดว่าไม่มีเทคนิคอะไรนะ ผมคิดว่าถ้าไม่มีความคิดว่า 'จะทำร่วมกัน' นี่มันเป็นไปไม่ได้"

ชาญชัยสรุปเป็นภาษาเฉพาะตัว ก่อนเล่าต่อไปว่าตอนนี้ผู้เฒ่าผู้แก่ต่างก็ภาคภูมิใจในสิ่งที่ลูกหลานสร้างทำ ฉันแกล้งถามว่า ความสำเร็จมาจากพี่วิชาใช่ไหมล่ะ คนที่มีใครเล่าลือว่า เป็นฮีโร่อยู่บนดอยช้างน่ะ

"ไม่ใช่ๆ มาจากการอยู่ร่วม แล้วก็การให้โอกาสซึ่งกันและกัน หมายถึงคนนี้เป็นคนไม่ดีนะ แต่ถ้าเขาพร้อม เราก็ให้โอกาสเขามาทำงานร่วมกัน ตอนนี้พวกผมจะเน้นคุณภาพ เพราะดอยช้างมีชื่อ ถ้าไปซื้อกาแฟราคาถูกมาจากที่อื่นมาขาย ถ้าพวกผมรู้จะตัดออกจากกลุ่ม คุณอยู่กาแฟดอยช้างไม่ได้ เคยทำมาแล้วด้วย เมื่อสองปีที่ผ่านมา ถ้าเขากลับมาได้ เราก็จะรับ"

หากใครไม่ได้มาสัมผัสด้วยตนเอง ได้ฟังเรื่องราวของวิชาผ่านสื่อต่างๆ ก็อาจนึกไปว่า ด้วยคุณสมบัติ ประสบการณ์และความสามารถของเขา กาแฟดอยช้างเกิดขึ้นได้เพราะสุภาพบุรุษผู้นี้ แต่ที่เราได้เห็นจากคำยืนยันของทุกคน จากสิ่งที่แต่ละคนทำ จากความมั่นใจที่ฉายชัดในแววตา คำพูดที่ออกมาจากการปฏิบัติอย่างรู้จริง รวมทั้งความรู้สึกภาคภูมิใจในสิ่งที่ได้ต่อสู้และร่วมสร้าง เหล่านั้นไม่อาจหลอกลวงได้ว่าความสำเร็จในวันนี้ ทุกคนล้วนมีส่วน ชาญชัยสรุปยิ้มๆว่า

"พี่วิชาเป็นเทียนไข พวกผมเป็นไฟแช็ก"

ฉันหยอดมุก แล้วจะไปเผาใคร ในเสียงหัวเราะประสานกลางดงดอยเงียบสงัดนั้น เรารู้ว่าคำตอบคืออะไร เผาความไม่รู้อย่างไรล่ะ เผาอุปสรรค ม่านมายาที่ขวางกั้น ปิดตา และยึดแขนเราไว้ไม่ให้เอื้อม

□□□□□□□□□□□.indd 48-49 5/18/09 11:29:43 AM

ถึงโอกาส สำหรับวิชา เมื่อฉันดึงดันกล่าวในทำนองว่ามีคุณูปการต่อดอยช้าง ก็ตอบมาอย่างไม่รำคาญใจว่า

"ผมไม่ได้ให้อะไรเขา นอกจากวิถีคิด เขาให้เกียรติผมเป็นผู้นำเป็นประธานบริษัทเพราะผมพูดไทยได้ชัดกว่าคนอื่นเท่านั้น (หัวเราะ)"

อาเดลบอกว่า *"พี่วิชาไม่ได้เอาอะไรมา เขามาตัวเปล่า พี่วิชาไม่มีอะไรเลย ทุกคนไม่มีอะไร ทุกคนว่างเปล่าแค่นั้นเอง ความว่างเปล่าทำให้สิ่งต่างๆเกิด"*

แล้วพูดกลั้วหัวเราะทีเล่นทีจริงว่า *"อีกหน่อยเขาก็ลงไปแล้ว เขาแก่แล้ว ก็อยากจะไปทำอย่างอื่น"* วิชาเสริมว่า ดอยช้างอยู่ได้แล้ว ถึงแม้ตัวเขาจะตายลงไปวันนี้พรุ่งนี้ แต่ระบบก็จะดำเนินไปของมันได้ เพราะฉะนั้นเวลาข้างหน้าจึงเน้นที่อนาคต นั่นคือเรื่องการศึกษาของเด็กๆ และการดูแลคุณภาพชีวิต การป้องกันและรับมือกับความเปลี่ยนแปลงของชุมชน

คืนนั้นเราทุกคนนอนหลับเป็นตาย ไร่กาแฟและหมู่บ้านรอเราอยู่ รวมทั้งโรงงาน เราจะได้เห็นขั้นตอนการผลิตกาแฟแล้ว กาแฟที่เรากินเข้าไปโดยไม่รู้ที่มาที่ไป และไม่รู้ว่าแต่ละที่แต่ละแห่งอวดอ้างสรรพคุณหรือกดขี่ขูดรีดเกษตรกรผู้ปลูกอย่างไรบ้าง

หมู่บ้านดอยช้างมีสีขาว เขียว น้ำเงิน แดง เห็นลิบๆจากลานตากบนไหล่เขา จากศูนย์ (บริษัท) ต้องอาศัยพาหนะสัตย์ซื่อคันเดิม ถนนหนทางในดอยลำบากไม่ใช่น้อยเมื่อเทียบกับถนนในเมือง แต่พาหนะที่สมบุกสมบันก็ฝ่าไปอย่างไม่ยั่น สองข้างทาง ต้นกาแฟทรงพุ่มต้นไม่สูงนักยังไม่สุกดี ลูกเขียวๆกลมๆอยู่รวมกันเป็นช่อ ลีพี ไกด์อาสาจอดให้เราชมกาแฟสุกสีแดงที่เรียกว่าเชอรี่ที่สวนริมทางแห่งหนึ่ง ก่อนจะเข้าไปคารวะคุณลุงพิก่อที่หมู่บ้าน

บ้านดอยช้างในวันนี้ไม่แตกต่างกับหมู่บ้านบนพื้นราบ ไม่แน่ว่าอาจจะเจริญกว่าด้วยซ้ำ ต่างกันตรงที่ตั้งเท่านั้นเอง ถนนเทซีเมนต์นั้นเดี๋ยวก็ลดลู่ลง เดี๋ยวก็หักเลี้ยวขึ้นไปตามถนนที่เหมือนตรอกซอกซอยเป็นหมู่บ้านที่เหมือนเมืองเล็กๆบนที่สูง จะหาบ้านที่ตั้งบนที่ราบแทบไม่มี ฉันแอบมองหาว่ามีบ้านหลังคามุงจากกี่หลัง นับไปนับมาทั้งขาไปขากลับได้หลังเดียว เป็นอย่างที่อาเดลกับลีพีบอก เมื่อก่อนทั้งหมู่บ้านมีร้านค้าอยู่ร้านเดียว มีรถยนต์สองสามคัน แต่เดี๋ยวนี้บ้านทุกหลังมีรถยนต์ 2 คัน ร้านค้าเท่าที่เห็นมี 3-4 ร้าน สภาพบ้านเรือนก่ออิฐโบกปูนอย่างดี

เรามาถึงบ้านตึกของลุงพิก่อ ซึ่งอยู่รวมกับลูกหลานสองสามครอบครัว วันนี้มีงานแต่งงานในหมู่บ้าน ผู้อาวุโสอย่างคุณลุงต้องไปร่วมในพิธี เราพากันบุกเข้าไปในครัวไฟ ถึงแม้บ้านจะกลายเป็นตึกไปแล้ว

□□□□□□□□□□□.indd 50-51 5/18/09 11:29:45 AM

แต่ป้าเบเช ภรรยาของลุงพิก่อยังคงครัวแบบดั้งเดิมเอาไว้ เป็นครัวในเรือนของชาวอาข่า ที่มีแม่เตาไฟตั้งตรงกลาง มีพวงข้าวโพด พริก ธัญพืชต่างๆแขวนรมควันอยู่บนเพดาน ในครัวมีแสงน้อย แต่แสงแห่งรอยยิ้มและแววตาอารีส่องไสว

แม่เฒ่ากำลังนั่งกระสับ-กระส่าย ตามคำแปลของล่ามลีพี ถ้าเป็นทุกวัน ป่านนี้แกต้องออกไปที่สวนแล้ว ไม่แต่งกิ่งก็ถอนหญ้า กว่าจะกลับมาบ้านก็เย็น แต่ในตะกร้าที่คล้องแขนมีผักหญ้าอยู่เต็ม วิถีชีวิตของคนที่นี่เป็นอย่างนี้ ผูกพันอยู่กับสวนกาแฟ ปลูกไม้ผลไม้ใหญ่ให้ร่มเงาแก่กาแฟ แล้วปลูกผัก อาศัยร่มเงากาแฟบังอีกทีหนึ่ง ช่วยกันดูแลทั้งเด็ก ผู้ใหญ่ และคนเฒ่าคนแก่ ข้าวก็ห่อมากินในสวน วันๆแทบไม่ต้องใช้เงินเลย ยิ่งในฤดูเก็บเกี่ยวด้วยแล้ว สมาชิกในครอบครัว ลูกเล็กเด็กแดงต่างสนุกสนานไปกับการปลิดเมล็ดกาแฟ ประการหลังนี้ คุณวิชาบอกฝรั่งไม่เข้าใจ เป็นอุปสรรคหนึ่งสำหรับตลาดเมืองนอกเกี่ยวกับการใช้แรงงานเด็ก นอกจากเรื่องแฟร์เทรดที่สร้างกฎระเบียบกีดกันของบางประเทศ

สำหรับตลาดต่างประเทศนั้น เป็นการร่วมทุนกัน ชาวดอยช้างส่งกาแฟไป และรับส่วนแบ่งกำไร ทางโน้นเป็นฝ่ายจัดการขาย แต่หลักการที่ยึดถือคือ จะไม่มีการขายหุ้นให้ใครมาเป็นเจ้าของกิจการ พี่น้องอีก้อบนดอยช้างคือคนปลูกกาแฟ เป็นเจ้าของกาแฟดอยช้างแต่เพียงผู้เดียว

จากหมู่บ้าน เราไปยังโรงแปรรูป เห็นเครื่องถอดเปลือกกาแฟที่ชาวดอยช้างคิดค้นให้สีได้ทีเดียวพร้อมกัน 3 ช่อง มีตะแกรงร่อนคัดขนาด และแยกเมล็ดที่ใช้ไม่ได้ออก ถัดจากเครื่องสีเป็นบ่อหมักสำหรับแช่กาแฟที่สีแล้วทันทีในเวลา 24 ชั่วโมง ก่อนนำมาหมักต่ออีก 48 ชั่วโมง แล้วแช่ล้างน้ำสะอาดอีกรอบ ก่อนจะนำมาเกลี่ยตากในแสงแดดบนลานสะอาดอย่างที่เรียกว่าเป็นแบบเปียกอย่างสมบูรณ์ ซึ่งค้นพบว่าได้กาแฟสารที่มีคุณภาพและรสชาติดีที่สุด

จากกลิ่นหอมของกาแฟ เราติดตามมาจนถึงสวน จากนั้นตามเมล็ดมาถึงบ่อหมัก ถึงลานตากแล้วก็ต้องไปต่อจนถึงที่สุด ลีพีพามาดูเครื่องคั่วที่สูงขนาดหนึ่งห้องย่อมๆ สูงราวสองชั้น ไม่ต้องบอกก็รู้ว่ามีมูลค่ามหาศาลปานใด วิศวกรของเรายังไม่มีเวลาถอดแบบผลิตเองได้ ใกล้ๆเครื่องคั่วมีกาแฟสาร (กาแฟซึ่งกะเทาะเปลือกที่เรียกว่ากะลาออกเรียบร้อยแล้ว) สีเขียวฟ้าอยู่ในกระสอบ มีทั้งกาแฟธรรมดา และกาแฟเมล็ดโทนพีเบอรี่ พอเดินออกมาข้าง

□□□□□□□□□□□.indd 52-53 5/18/09 11:29:48 AM

นอกก็พบกาแฟที่คั่วสำเร็จเสร็จดีบรรจุอยู่ในถุงสีขาว มีรูปลุงพิก่อกับชื่อดอยช้างติดฉลากเรียบร้อยสวยงาม

เราผ่านโรงเก็บกาแฟ ผ่านโต๊ะคัดกาแฟด้วยมือคน ข้างๆมีเปลเด็กอ่อนแบบชั่วคราวทำจากผ้าขะม้าขึงด้วยไม้ กลับมาที่ร้านอีกครั้งหนึ่ง ดื่มกาแฟอีกสักถ้วยจะเป็นไรไป คราวนี้เอง ฉันได้โอกาสซื้อผลิตภัณฑ์ดอยช้างฝากเพื่อน สบู่กาแฟสีน้ำตาลใส กาแฟสดสองสามถุง เกรดเอใช้ชื่อดอยช้าง เกรดรองลงมาคือ Ego กับ DNA แล้วมีอะไรอีกหนอ

ในโถงอะคาเดมี พีวิชาให้ชิมเหล้ากาแฟหอมหวานนุ่มลิ้น พร้อมกับบอกว่า กำลังสั่งถังหมักไวน์อยู่ ส่วนผลิตภัณฑ์ by product อื่นๆ นั้นอยู่ในระหว่างศึกษาค้นคว้า

"บายโปรดักต์ที่จะทำมีเครื่องสำอางทั้งหมด เราเจอแล้ว มีหลายหน่วยงานที่ค้นคว้าด้วยกัน เรามีเบสอยู่บนดอยช้าง แต่มีคนช่วยในฮัมบูร์ก โอซาก้า จะเป็นเครื่องสำอาง ลักซัวรี่เนเชอรัลทั้งหมด"

เหล้ากาแฟหอมมาก สีน้ำตาลเข้มข้น ผู้ผลิตบอกเป็นคาลัวร์ ได้รับรางวัลมาแล้วหลายรางวัล ดูท่าชาวดอยช้างจะทำไม่ทันขายเสียแล้ว เพราะมีแต่ของดีๆเต็มไปหมด

ดอยช้าง ดอยช้าง ชาวดอยช้างโชคดีอะไรอย่างนั้น ไม่ๆ ไม่ใช่เรื่องของโชคหรอก หรือว่าเป็นเพราะกาแฟ ถึงแม้ว่ากาแฟดี คุณภาพเยี่ยมติดอันดับโลก แต่ถ้าพี่น้องไม่รู้ ถูกพ่อค้าคนกลางรับซื้อในราคาต่ำเหมือนเมื่อก่อน ทุกอย่างก็โอละพ่อ ถ้างั้นก็ต้องเป็นเพราะพี่วิชาแน่ๆ

พี่วิชาเป็นคนทำให้กาแฟดอยช้างออกไปสู่ตลาดโลก คำถามนี้ฉันถามไปและได้รับคำตอบแล้วนี่นา

อะไรเล่าคือสิ่งที่ทำให้ชุมชนหนึ่งๆเข้มแข็ง จากประสบการณ์อันน้อยนิดของฉัน ทั้งที่ประสบมา อ่านพบ และจากคำบอกเล่านั้น หากลองแทนที่วิชาเป็นคนอื่น ใครก็ได้ซึ่งสามารถทำให้พี่น้องในชุมชนมารวมกลุ่มล่ะ หรือถ้าหากเปลี่ยนกาแฟเป็นสิ่งใดก็ตามแต่ที่สามารถรวมใจทุกคน การอยู่ร่วมก็จะบังเกิด ซึ่งแน่นอนว่าย่อมจะแตกยอด พัฒนาต่อไปสู่มิติอื่นๆของชีวิต เช่นทำให้เยาวชนอย่างลีพี ไม่ต้องทิ้งหมู่บ้านเข้าไปหางานทำในเมือง ทำให้คนในหมู่บ้านที่ดิ้นรนอพยพไปแสวงหาความมั่นคงของชีวิตในเมือง เช่น อาจารย์ ข้าราชการบางท่าน กลับมาทำสวนกาแฟที่บ้านเกิด ได้อยู่พร้อมหน้าพร้อมตา ปู่ย่าตายายลูกหลานเหลนบนผืนดินเรือกสวนที่ภาคภูมิใจและหล่อเลี้ยงทุกชีวิตได้อย่างแท้จริง

สิ่งที่หน่วยงานพัฒนาชุมชนทั้งภาครัฐและเอกชนต้องการคือตรงนี้ไม่ใช่หรือ ความเข้มแข็งที่ออกมาจากชุมชนเอง โครงการที่มาจากคนนอกซึ่งไม่เข้าใจ ไม่ทะลุไปสู่วิถีชีวิตนั้นไม่เคยอยู่ได้นาน ต่างจากสิ่งที่มาจากข้างในชุมชน ไม่ว่าจุดเริ่มต้นนั้นจะเป็นอะไร ลูกน้ำยุงลายที่นามะเฟือง หรือการขาดแคลนน้ำอันเนื่องมาจากไร่ส้มที่บ้านสันทรายคลองน้อย อำเภอฝาง สิ่งที่เป็นปัญหาปากท้อง เป็นความเดือดร้อนหรือเป็นความอยู่รอดของทุกคนร่วมกัน เมื่อใครสักคนหนึ่งริเริ่มหาหนทางแก้ไข ย่อมเกิดแรงดึงดูด เหนี่ยวนำทุกคนมารวมใจ พลังมากมายมหาศาลก็บังเกิด เรื่องราวมหัศจรรย์จึงติดตามมา ดุจเดียวกับสิ่งที่เกิดขึ้นแล้วบนดอยช้าง

ทุกวันนี้ดอยช้างศึกษาค้นคว้า สร้างผลิตภัณฑ์จากกาแฟเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ขณะเดียวกันก็ขยายธุรกิจไปทั่วโลกอย่างไม่หยุดยั้ง มีร้านกาแฟที่ใช้ผลิตภัณฑ์กาแฟของดอยช้างกว่าร้อยแห่งทั่วประเทศ นอกจากร้าน

□□□□□□□□□□□.indd 54-55 5/18/09 11:29:50 AM

ของชาวดอยช้างเองที่เชียงราย อำเภอ แม่สรวย และกรุงเทพฯ

จากการร่วมแรงร่วมใจอย่างแข็งขันบนผืนโลกสูงเทียมเมฆ ผู้คนที่นั่นหมดปัญหาเรื่องปากท้องแล้ว และได้หันกลับมาฟื้นฟูวิถีวัฒนธรรมชนเผ่า

วิถีกสิกรรม การอยู่กับป่าเขา อนุรักษ์รักษาธรรมชาติ สนับสนุนส่งเสริมบุตรหลานให้เท่าทันโลกที่รุดหน้าไปโดยไม่ลืมกำพืดรากเหง้า และยังเตรียมตั้งรับกับความเสื่อมต่างๆที่พ่วงมากับความเจริญทางวัตถุ ที่กำลังไหลทวนแรงดึงดูดของโลก แล่นลิ่วขึ้นสู่ยอดดอยยามนี้

วันนี้ เมื่ออยู่ร่วมจนอยู่รอดแล้ว ชาวดอยช้างเปิดกว้าง พร้อมที่จะเผื่อแผ่แก่ใครก็ตามที่เดินทางไปเยือน เต็มอกเต็มใจบอกเล่าประสบ-การณ์ รวมทั้งความรู้เรื่องกาแฟและการรวมกลุ่มอย่างไม่หวงแหนปิดบังทุกวัน ทุกคนไม่ลืมใคร่ครวญสิ่งที่ท่านผู้เฒ่าบอก ไม่ว่าจะทำอะไรให้รักษาสามสิ่งนี้ ความตั้งใจ-ความพยายาม-ความอดทน และก่อนเริ่มต้นวันแต่ละวัน บอกตัวเองว่า เราจะคิดให้ดี ทำให้ดี และทำดีที่สุดทุกๆวัน

เมื่อชุมชนเข้มแข็ง ประเทศชาติก็มีความหวัง

ดวงไฟดวงน้อยจุดสว่างขึ้นแล้ว ที่โน่น ที่นี่ ไม่ช้านาน ย่อมสว่างไสวไปทั่วโลกหล้า

สัมภาษณ์

วิชา พรหมยงค์ วันที่ 7 สค.2551
อาเดล พิสัยเลิศ, มิกะ พิสัยเลิศ, ชาญชัย พงศ์อนุรักษ์ภูมิ วันที่ 7 สค.2551
แม่เฒ่าบูชู พิก่อ และน้อง ๆ ทุกคน 7 ส.ค 2551
ลีพี วุ้ยยื้อ วันที่ 8 สค.2551
ลีเจ เบเช, วันที่ 8 สค. 2551

ขอขอบคุณ

ข้อมูลจากเอกสาร วีซีดีของบริษัทดอยช้างฯ รวมทั้งการอนุญาตให้สัมภาษณ์ชาวดอยช้างทั้งคณะ และการเลี้ยงดูปูเสื่ออย่างมากน้ำใจ ขอบคุณพี่วิชา พรหมยงค์, คุณอาเดล พิสัยเลิศ, คุณมิกะ พิสัยเลิศ, คุณชาญชัย พงศ์อนุรักษ์ภูมิ, คุณลีพี วุ้ยยื้อ, ลีเจ เบเช, แม่เฒ่าบูชู พิก่อ และน้องๆทุกคน โดยเฉพาะแม่ครัวฝีมือดี คนชงกาแฟแสนอร่อย และผู้ที่เล่นเปียโนคลาสสิกไพเราะยามเช้า

คุณองอาจ ฤทธิ์ปรีชา ผู้เรียบเรียงเรื่อง **กาแฟดอยช้าง**: บันทึกการต่อสู้เพื่อศักดิ์ศรีกาแฟไทย และพี่น้องชาวดอย แรงบันดาลใจแรกในการเขียน ขอบคุณพี่ที่เอื้อเฟื้อติดต่อประสานกับทางดอยช้างอย่างเต็มอกเต็มใจ สละเวลาแลกเปลี่ยนทรรศนะตลอดจนที่พักและอาหารค่ำแสนวิเศษมื้อนั้นด้วยค่ะ

□□□□□□□□□□□.indd 56-57 5/18/09 11:29:51 AM